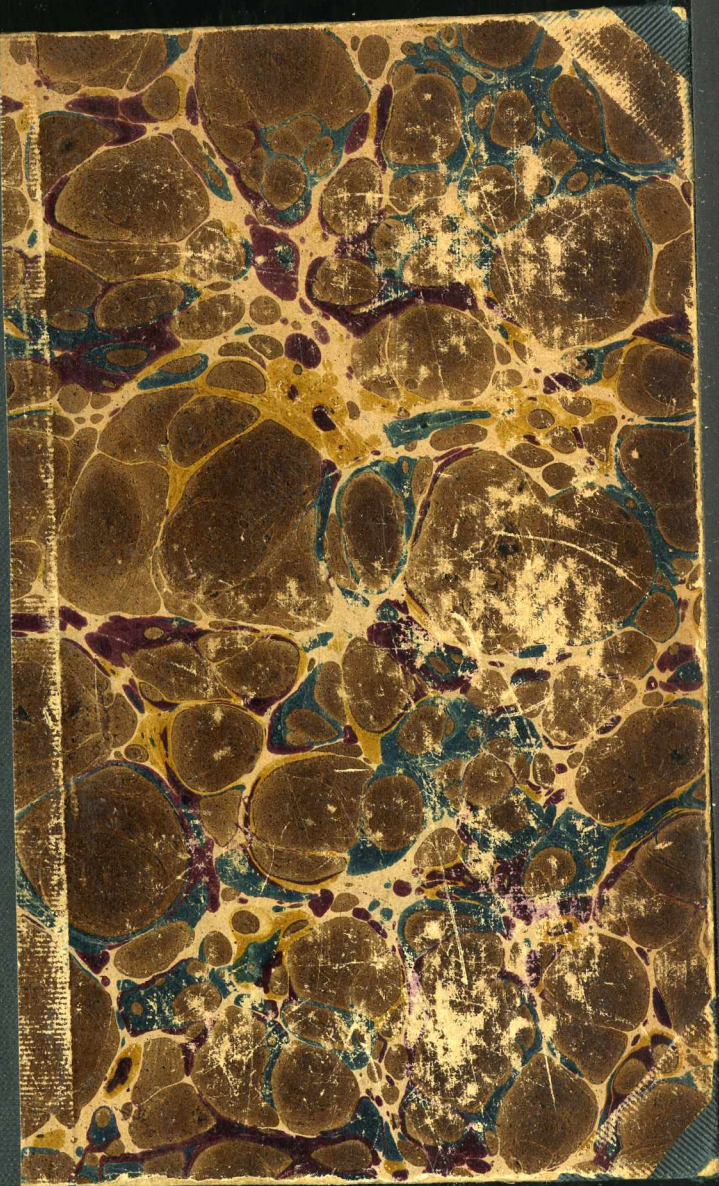

Politikai
röpiratok.

170.

170
1550

A MAGYAR BIZTOSÍTÓ TÁRSULAT,

ÉS

JÖVŐJE.

EGY KIS ELMÉLET AZ UJABB IDŐBEN FELME-
RÜLT BIZTOSÍTÁSI KÉRDÉSEK FELETT.

4.

PEST, 1859.

MÜLLER EMIL KÖNYVNYOMDÁJA.
Dorottyaueza 12. sz.

A MAGYAR

TALJAZATI ÖSSZEFOGÁS

1876

NYELV- ÉS IRASMTUDOMÁNYI TUDOMÁNYOS EGYESÜLET

A MAGYAR
BIZTOSÍTÓ TÁRSULAT,
ÉS
JÖVŐJE.

— ❖ —
EGY KIS ELMÉLET AZ UJABB IDŐBEN FELMERÜLT
BIZTOSÍTÁSI KÉRDÉSEK FELETT.

DEBALLAGI MÓR.

— ❖ —
PEST, 1859.

MÜLLER EMIL KÖNYVNYOMDÁJA DOROTTYAUTCZA 12. SZÁM.

615752 02761803

A. H. HAYDEN

THE HISTORY OF THE

STATE OF

NEW YORK

FROM 1784 TO 1847

BY

A. H. HAYDEN

A MAGYAR
BIZTOSÍTÓ TÁRSULAT, ÉS JÖVŐJE

A MAGYAR

BIKTOPIKO TARSULAT ÉS LÖVŐLE

Előszó.

A nem pusztán eszményi dolgokkal foglalkozó írónak, illetőleg publicistának, sokszor nehéz feladatokat kell megoldania; mert azonkívül, hogy a megismertető tárgy sokoldalú nehézségeit leküzdve, más dicsőségben nem részesül, mint teljesített kötelességének öntudatában, (a mely azonban a jutalmak legédesbike) még sokszor darázs-fészekbe kell nyulnia, és saját énjét a közérdeknek alárendelni. Mennyi ferde nézetet, mennyi balítéletet nem kell legyőzni, míg végre a kérdéses tárgy sikeresítése akadályra

nem talál. Sokan ezt háladatlan hivatásnak nevezik; pedig szorosán vizsgálva a dolgot, alig lehet megnyugtatóbb érzet, mint azon tudat, hogy a közjéért harczoltunk, és az általános jólét nagy épületéhez, tehetségünk szerint, mi is gyűjtöttünk egy-egy kis anyagot.

A közjót hathatósan előmozdító tényezői közzé sorozható a biztositás ügye is, és őszintén bevallva még sokat kell harczolnunk, míg ezen üdvös működést annyira általánosítjuk, hogy az intőszó szükségessége többé fen ne forogjon.

Elvitázhatlan tény ugyan, miszerint a napi sajtó és a sajtóirodalom dicsérő kegyeletességgel karolta fel a biztositás szent ügyét; de más részről azt is sajnosan be kell vallanunk, hogy az ebbeli értekezések és megismertetések némely része nem igen ment a részrehajlás és a tévnézetek tolmácsolásától. Az ilyen egyéni érdekeltségen alapuló, és a közérdek rovására terjesztett általánok nem vezethetnek célhoz; mert azonkívül, hogy ferde irányt szabnak az olvasó közönség elé, még a helyes nézetek, és tapasztalt meg-

győződésre fektetett szabályszerű ismertetések sikerét is kockáztatják.

Mi nem állítjuk, hogy a biztosítás eszméje hazánkban még egészen új; de minmagunk személyvesztésére azt sem állithatjuk, hogy már egészen meghonosodott köztünk. És épen azért, mivel az eszmét még gondosan kell ápolnunk, az óvatosság azt parancsolja, hogy a megismertetési és megkedveltetési eszközök választásában, a fogékonyság arányához alkalmazzuk magunkat.

Mi az újabb időben megjelent ebbeli iratok szerzőitől nem tagadjuk meg a szakavatottságot; de azt is kell hogy őszintén bevalljuk, miszerint a kérdéses munkák némelyike, az egyéni érdekesség bélyegét viseli, és valóban nem nagy leleményesség szükségeltetik ahhoz, hogy azonnal kitaláljuk, miszerint az illetők valamely biztosító társulat kötelezett védői; mert sokszor annyira eltérnek a tárgy lényegétől, és oly kisszerű okok körül forognak, hogy az ezek folytán netalán szülemlendő okozatok, a tett fáradságot sem érdemlik.

Igéretek tétetnek, melyek meg nem tarthatók; szabályok hirdettetnek, melyek kivihetlenség, és hogy céljukat még inkább elérhessék, kigyót békát kiáltanak egymásra, minek aztán az a következménye, hogy a közönség, az ügy kárára, egynek sem hisz.

Mind ezeket tekintetbe véve, feltettük magunkban, hogy az e téren gyűjtött tapasztalásainkat, távol minden személyes érdektől, és csupán magáért az ügyért, közrebocsátjuk.

Kijelentvén egyuttal önállóságunkat, hazafiúi örömmünkre fog szolgálni, ha jó szándékunk némi sikert eredményez.

Kelt Pesten, 1859-ik évi marczius hó elején.

A szerző.

I.

A biztosítás,

mint a polgárisodás hévmérője.

A haladó kornak vívmányai közé lehet sorolni azon üdvös tüneményt is, hogy hazánkban a biztosítás eszméje napról napra nagyobb kört foglal el magának. A tünemény annyival inkább jótékony természetű, mivel a biztosítás nemcsak egyes embereknek verejtékkal szerzett vagyonát óvja meg a kérlelhetlen elemek romboló hatalma alól; de egyszersmind félreismerhetlen jele annak, hogy a világkereskedésnek szelleme, melynek egyik rokonágát a biztosítás is képezi, hazánk-

ban élénk viszhangra talál, s minthogy a virágzó kereskedés csak művelt nemzeteknél képzelhető oly állapotban, miszerint az államrendszernek még politikai irányt is adjon, mint történik az Angolhonban, és az egyesült államokban : mindenestre csak örvendenünk lehet azon, hogy az európai civilizált nemzetek között, e tekintetben mi is foglalhatunk már egy szerény helyecskét.

Még csak néhány évtizeddel ezelőtt ki álmodta volna, hogy oly közel a kor, melyben nálunk még az egyszerű földmives is örömet adja oda fáradsággal takarított filléreit, vagy inkább azt óvegi számára biztosítandó? s még is nagy örömeinkre úgy van.

Nem általánosított még ugyan annyira a biztosítás eszméje, hogy mindenki egyaránt legyen fogékony arra; de megismertetett már annyira, hogy még a legalsóbb osztálybeliek sem tekintik azt többé a csalás eszközének, vagy valami sorsjátéknak, a melyben a nyereség nem egyéb szemfényvesztésnél. Hogy ez magában is végte-

len nyereség abban, csak az kételkedhetik, a ki nem tudja, hogy a földet, mielőtt teremne, meg kell szántanunk és a vetés után a gyomot ki kell tépnünk, nehogy a nemesebb termés fejlődését gátolja.

A nép minden jóra fogékony, mihelyest ment az előítélettől; az előítélet pedig azon hitben gyökerezik, mely a józan felfogással ellenkezik. A biztosításnak sűrű példái félreismerhetlenül bizonyítják hogy ezen előítélet hazánkban többé nem létezik.

Hogy azonban a biztosítás még nem vált egészen gyakorlativá, pusztán annak tulajdonítható, hogy az átalakulási korszak sokkal rövidebb még, semhogy a nép általánosan megbarátkozott volna már a mikénti biztosítás különbözőféle nemeivel; mert hogy tanulmányozni kell ezeket, s hogy az ebbeli ismerethiányt sokszor drágán kell megfizetni, később az életbiztosítási elemzésnél be fogjuk bizonyítani.

Egy eleve nyugodjunk meg abban, hogy a fentidéztük előítélet elenyészett, a mit onnan is

következtethetünk, hogy a már eddig nálunk létezett idegen származású biztosító társulatok, még „az első magyar biztosító társulat“-tal is szaporodhattak, a nélkül hogy jutalmazó üzletöket szűkebb körre kellet volna szoritaniok.

No de lehet-e ez máskép? nem tart-e a magyar lépést az általános civilisatioval? irodalom, művészet, szaktudományosság, ipar és kereskedelem nem tanusitják-e világosan, hogy Magyarorszag morális önállásra nézve, aránylag a világ bármely országával vetekedik? és miért ne történnék ez a biztosításnál, a mely anyagi horderején kívül, még az erkölcsiség leghatalmasb tényezőjét, az „egyesülés“- aranyelvét magában rejti? —

Taglaljuk csak kissé a biztosítás elvét, és azonnal természetesnek találjuk, hogy az üdvös eszme miért kezd nálunk meg meg élénkebb viszhangra találni, s miért kell, hogy népünk még jobban barátkozzék meg azzal.

A biztosítás eszméje nem egyéb associatió-nál, azaz oly egyesülésnél, mely távol a czéh-

rendszer korlátolt határaitól, önkényt és az egyéni szabadság mellett azon czélból történik, hogy az egyesített erők, egyes emberek és javak érdekében az elemekkel megharczoljanak, s gátot vessenek oly esetlegességeknek, melyek sokszor perczek alatt sodorják duló hatalmuk alá azt, a mit egy hosszú évsorozat szorgos fáradsággal és ernyedetlen buzgalommal takarított.

Nincs nemzetgazdász, a ki az egyesülést valamint anyagi, úgy erkölcsi szempontból is, a társadalmi jólét egyik főtényezőül ne ismerné el; mert csak az egyesülés folytán lehetséges a munkafelosztást és a vagyonszaporitást eszközölni. Hogy pedig a munkafelosztás nélkül a társadalom minden törekvése daczára is csak azon primitiv helyzetben maradna, melyben mindenki öt hatféle mesterséget, vagy más keresetmódot tűz, azt talán senki sem fogja kétségbe vonni. Természetes, hogy ezen kezdőleges állapot nemcsak hogy akadályozza a termelést, de egyszerűsmind nehezíti a tökéletesbedést, a mennyiben magától is értetődik, hogy több mesterséget nem

lehet oly tökéletesen megtanulni, mint egyet, és a nem tökéletes kézműves nem lehet termékeny a termelésben; már pedig a szűkebb termelés nem mutat nagy vagyoni tényezésre.

Egy csizmadia p. nem készíthetne annyi lábbelit, ha a kellő bőrt is magának kellene készítenie, és ha netalán kivételként ezen ritkaság meg is történnék, a készítmény tökéletlenségében merülne fel a terményérték különbsége.

De nemcsak anyagi, hanem erkölcsi haszna is van a munkafelosztásnak; mert ha a pap, orvos, szónok, tudós, író, művész s más szellemi termelőknek minden szükségletüket sajátkezű készítmény, vagy szolgálat által kellene kielégíteni: akkor a társadalom erkölcsi és szellemi téren, valóban nem tehetné azon haladásokat, melyek az emberi nemet a természet által elébe szabott szent hivatásához, a szellemi „tökéletesedéshez“ vezetik.

Dr. Höfken igen találóan elemezi az egyesülést, midőn azt állítja: „Az associatio az embert egyoldalú, gépies alakzata, s társadalmi

meghasonlásából visszavezeti az élő közösségbe, s mindenkinek azon öntudatot nyújtja, hogy mint egyes tagja egy nagyobb egésznek, akadály nélkül működhetik s megóvhatja magát az egyedáruság nyomasztó hatalmától.“

Itt rejlik ama mélyebb ok, hogy az ingó vagyon erősbedésével, a haladó munka felosztással és a munka s tőke felszabadításával, a mindenütt mutatkozó teremtő, és kibékítő egyesülési szellem miért van oly szoros kapcsolatban?

Az associatio abban különbözik a czéhrendszertől, hogy míg emez igazolhatlan szabadalmon, szűkkeblűségen, és a kenyéririgységet növelő önzésen és röstségen alapszik; amaz a nemes kölcsönösség elvét edzi, és az erkölcsi indulatokat az által gyámolítja, hogy az egyik a másiknak érdekeit sajátjainak tekinti.

Minden nagyobb vállalat, mint minők a vaspályák, gőzhajózások, bankok, hitelintézetek, biztosító- és iparegyletek mind az egyesülés üdvös elvén alapulnak, s csakis ezen elv folytán lehetséges, hogy az összes emberiség annyagi és

szellemi tökéletességének célját mielőbb elérhesse.

Néhány példa világossá teendi az állítást, mely egy eleve csak elméletinek látszik.

A gyermek neveltetési szükségét rendithet-
len igazságként mindenki elismeri, s mégis
hány gyermek nő fel egész állati vadságban, nem
ismervén más érzületet, mint vad ösztönének sug-
gallatát. Az ily vadul növekedett egyéniség láb-
bal tapodja az emberiség legszentebb törvényeit,
a társadalmi viszonyokat, és valóságos mirigye
azon körnek, melyben él. Ez nem azért történik,
mivel bármelyik osztálybeli szülők is be ne lát-
nák a nevelés üdvösségét; hanem inkább azért,
mert anyagi, és sokszor társadalmi viszonyok is
lehetlenné teszik a nevelési költség fedezését. Az
egyesülés mily jótékonyan nyújt itt is segéd-
kezet.

Egyes családok, vagy egy egész község,
egyesül, és a legdrágább kincs, melyet szülők

biztosíthatnak gyermekeiknek, el van érve; mert hol találjon a kétségbeesett ember enyhítő menhelyet az üldöző sors ellen, ha nem az erkölcsi resignációban, mely a jó nevelésből származik? és viszont a társadalom, hogyan biztosítsa magát az ily neveletlenségből eredő kinövészek ellen, ha nem az egyesülés által? Hiszen világos példa rá azon körülmény, hogy ott, a hol az ellenszenv megrögzött önfejűséggel szegül ellene az e tekintetbeni egyesülésnek, az állam kénytelen rendszabályilag közbevetni magát, és az adóként behajtandó egyesülési díjak befizetését eszközölni, és közvetítve elfogadtatni az emberekkel azt, a mi közvetlen életbeléptetés mellett, az illetők erkölcsi önállásáról tenne tanuságot.

Nézzük tovább: egy rakoncátlan folyam sokszor játszi enyveléssel sodorja hullámai közzé egy évnek valósulni kezdett reményeit, és ha sikerülne ezen folyót szabályozni, sok szorgalmas család a napi fáradság után nyugodtan hajthatná le fejét az éltető álmra; mert biztos lehetne benne, hogy a kora reggel nem mérgezi meg az

álmom által beszitt életnedvet. Itt is mily jótékonyan hat az egyesülés. Több község, megye, vagy kerület egyesül, és a gyötrő elem hatalma megtompult. És épen ezen felhozott példák szerint, melyeket még többekkel is bővíthetnénk, a biztosítás is kibékítő angyalként feledteti az emberrel az elemek romboló hatalmát; feledteti velünk azon gyarlóságot, hogy testi védeszközeink, melylyel a természet bennünket ellátott, oly csekélyek, hogy sokszor a legjelentéktelenebb állat is diadalmaszkodhatik felettünk; feledteti pedig azért, mivel az ész és akarat, melyet kárpótlásul nyertünk, a legóriásb testi erőt felülmulják.

Az emberi ész és akarat gátot vetnek a vilámnak, kormányozzák a levegőt, belepillantanak a föld gyomrába, parancsolnak a tenger dülő hullámainak, szóval parancsolnak az elemeknek.

A rossz akarat, mely gyakran aljas boszúból nem átalja felebarátjának vagyonát egy tüzes csóva segítségével tönkre tenni, a biztosítás által akadályoztatik a szándékozott szerencsétlenséget egyes emberekkel éreztetni; mert az egyesülés

gondoskodott arról, hogy egy netaláni csapás ónsulya ne egyesek vállaira nehezljön, hanem apró részletekben felosztva — fájdalmat ne okozzon : a könyelműség vagy más ártatlan okidézte bal eset szintén ily módon tétetik következéstelené, és épen azért bátran merjük kimondani, hogy a biztosítás mennyisége, hévmérőjeül szolgálhat, valamely nép vagy nemzet polgárisodásának, a mennyiben a polgárisodott nemzetek szellemi fokozatja, erkölcsi önállóságában nyilvánul, erkölcsi önállóság pedig feltételezi a vagyoni függetlenséget, a mely a termelés korlátlanosságában keresendő.

Tagadhatlan tény ugyan, hogy valamint minden anyagszaporítási ágban, úgy a biztosításban is sokszor visszaélnek a becsületesség bizalmával; de ezen visszaélések megszűnnek, mihelyest az emberek általánosan meggyőződnek arról, hogy a biztosítás nem pusztán vagyoni tényező, hanem humanistikus intézmény is, és valamint a kereskedés, — mely szintén kisebb

nagyobb mértékben erkölcsi kifolyása egy nemzet belszerkezetének — úgy a biztosítás is eléri azon pontot, hogy mindenki a nemzet sérthetetlen intézményei közé fogja sorolni, és feltétlenül tisztelendi.

II.

A concurrentia,

a külkereskedés, az idegen elem, és a kölcsön-
biztosítás.

Midőn a magyar biztosító társasulat tettelesen kezdé meg működését, kétszeres volt minden hazafi öröme: először azért, mert közeledni láttuk ama időpontot, melyben dicsőített Széchényink ama jósszavai, miszerint a magyar nemzet a kereskedés és ipar terén történendő helyfoglalásával nemcsak anyagi jólétét, de egyszer, smind nemzeti szervezetét is megalapítandja, valósulásnak indultak; másodszor pedig azért, mivel csakis a magyar biztosító társulatot véltük

hivatva azon morális kötelesség teljesítésére, hogy az eddig hazánkban létezett idegen eredetű társulatokkal versenyezve, a biztosítást ne pusztán mint üzletet, hanem mint humanistikus intézményt ismertesse meg, mely azon kívül hogy egyeseknek tőkéit gyümölcsözőleg kamatosítja, „nemzeti“ czimének is feleljen meg, a mi máskép meg nem történhetik, mint a teremtő concurrentia folytán eszközendő díjleszállítás, és a tartalékösszegnek hasznosítása által.

A társulatnak szervezete ugyan nem jogosíthatott bennünket egészen ezen reményre; mert ép úgy, mint más részvényes társulat, ez is csak a tőkepénzesek, és így csak a kosmopolitikai természetű, és a hazai érdekek iránt közömbösséggel viseltető (tisztelet a kivételeknek) kereskedői osztály túlnyomóságának befolyása alatt alakult: de mindamellett azon hithez ragaszkodtunk, hogy ezen osztály annyival inkább fogja tisztelni a hazai érdekeket, miuthogy a kor szelleme lerombolta azon választó falat, mely eddigelé lehetlenné tette, hogy bár közös célból

oly jeles hazafiakkal is egyesüljön, mint minők e társulathoz csatlakoztak.

Gróf Károlyi, Deák Ferencz, Ürményi, Lónyay és számtalan más jeles név, a részvényesek lajstromában ép úgy kerülnek az „A. B. C.” betürendje alá, mint bármely kereskedő, kalmár, szatócs, vagy bár ki is, a ki elég képességgel bír a részvények száma által, genealogiájának, és hazafiságának hiányát ellensúlyozni, és ezen amalgamationalis működés folytán méltán örülhettünk, hogy az új intézet hazánk érdekében fog működni, mely jótékony működésnek fő alapját csak a teremendő versenyzésbe helyeztük.

Mi a concurrentia alatt nem a kirekesztés egyoldalú elvét értjük, mely egyesek szabadalmait sokaknak rovására szentesíti; hanem értjük azon üdvös működést, mely a termelő és fogyasztónak szükségleteit, a szabad verseny folytán lehető legjutányosabban elégíti ki.

Virth Miksa nagyon helyese jegyzi meg a verseny elemezésénél, hogy minekutána a társadalmi gazdálkodásban szolgálat szolgálattal cse-

réltetik, ezen kölcsönös szolgálat értékének becsét csak a concurrentia határozhatja meg. Továbbá: a szabad versenyt korlátozni annyit tenne, mint az ember egyik legfőbb természeti jogát lábbal tiporni, és ezen jog a „szabad munkálkodás“ joga, mely a vagyon, vagyis az értékszaporítást eszközli.“

Boldog azon ország, melynek szabad versenye a lakosság munkásságát emeltyüzi, a szorgalmat jutalmazza, és a röstséget szemlátomást bünteti. Az ily országokban a szegénység ismeretlen; mert mindenki előtt nyitva a tér valamint önmagának, ugy a verseny mellett, a társadalomnak is hasznára lenni.

Anglia, Svajcz, Poroszország és Amerikának virágzó ipar-és kereskedési üzlete félreismerhetlenül bizonyítja a szabad verseny üdvösségét, s habár tagadhatlan, hogy valamely új verseny keletkezésével egyesek veszítenek, ezen ideiglenes veszteség az átalakulási korszakon túlnem terjeszkedik; mert az önfentartási ösztön, rugója az erőmegfeszítésnek, és fokozója a szorgalomnak.

Ferde nézetként tünnék fel tehát, ha azt hinné valaki, hogy az új társulat keletkezése azért fogadtatott oly osztatlan örömmel, mivel mindenki őszintén üdvözölte az alkalmat, hogy a magyar közönség ezentúl csak saját intézetében biztosíthatja vagyonát; mert bár mit is tartson felőlünk a külföld, mégis bizton merjük állítani, hogy a magyar nem barátja a separatistikus elveknek, habár felületesen tekintve a dolgot, némi hajlamot tanusít iránta, a mely látszólagos hajlam azonban apró külsőségeken túl nem terjeszkedik. És ha csakugyan alapos volna is a külföldnek azon hite, miszerint a magyar annyira szűkkeblű, hogy a nem-nemzeti intézetek iránt nem viseltetik rokonszenvvel, ki állithatná rólunk, hogy ezen elkülönzési hajlamot a biztosítási térre is átviszszük? Fent már elemeztük a biztosítás elvét, és azon eredményhez jutottunk, hogy a biztosítás kereskedési tulajdonságán kívül, még erkölcsi hatást is gyakorol, s hol van azon böles, a ki az erkölcsiséget szűkkörű határok közé akarja szorítani?

Szerintünk az erkölcsiség fogalma, nem egyéb, mint a lélek nemesebb indulatainak érvényesítése, a morális szabadságnak gyakorlata, és az összes emberiség számára szentesített oly törvények, melyeknek még a vad népek is hódolnak bizonyos formákban. De nemcsak erkölcsi okból nem szabad a biztosításnál separatistikus elvet fogantatosítani; hanem anyagi szempontból sem: mert itt nemcsak az emberek lépnek egymással szerződésre kölcsönös szolgálattevés végett, vagy hogy egymásnak árut áruért adjanak, de egyszersmind az elemek ellen szállanak sikra, hogy azoknak duló hatalmát fékezzék. Ha tehát egy nemzet, biztosítási intézményeire nézve kimondja az elkülönzési elvet, valjon nem követ-e el bűnt hazája iránt, midőn elzárva a viszonzbiztosítás lehetőségét, mely csak szorosabb összeköttetésnél gondolható, egyesek vagyonában a nemzet alaptökéjét kockáztatja a szeszélyes elemek ellenében?

Nem nagy államtudomány szükségeltetik ahhoz, hogy Stein azon állításának alaposságát

ismerjük el, miszerint egyes emberek jólétével államjóléte is meg van alapítva; míg viszont az államszegénysége, az egyes polgárokra is háramlík.

■ ■ ■ Nem kötelessége-e tehát a társadalomnak, egyes emberek vagyonának könnyelmű kockáztatása felett örködni? és ha a biztosításnál elkülönözzük magunkat, nem nyujtunk-e alkalmat a sorsnak, magát irtóztatóan megboszulni?

Valamint egyes emberek egyesülhetnek bizonyos célok létesítésére, úgy egyes országok is lehetnek folytonos kapcsolatban, nagyobb csapások elhárítása tekintetéből: ez nem csak az egyesülés szabálya, de a szükség és tapasztalás intótana.

Rehák, illetőleg Reach J. az „Azienda“ szakavatott titkára, „In Versicherungsangelegenheiten. Ein Wort an das ung. Volk“ című, és Oszterlamm kiadásában megjelent röpiratában, igen épületesen értekezik e tárgyban.

„Ha az új intézet — mondja értekező — működési körét a biztosítási egyesületek szabá-

lyai szerint nem tágasbitandja, a kölcsönösség elvét nem gyakorolhatja oly mérvben, minőben azt az intézet sikeres fenmaradása igényli. Nem ritkán történik, hogy elemi csapások egész városokat, megyéket, kerületeket, sőt még országokat is megsinleltetnek; ha tehát ily országok az elkülönözés folytán saját magukra szorítkozásként, hol van aztán a kiegyenlítő tényező, a mely a bajt elviselhetővé tegye?'

Mi ezen idézés által nem akarjuk általában elismerni a kérdéses irat alaposságát sőt be is fogjuk bizonyítani, hogy abban némely nézet nemcsak mint magyarnak, de mint nemzetgazdasági tanulmányokkal foglalkozónak nem tetszenek; hanem azért nem vagyunk annyira elfogulva, hogy a helyes észrevételeket ne méltányoljuk.

Az eddig mondottakból világosan kiderül, hogy a magyar biztosító társulat nem szándékozott exclusivitást gyakorolni az idegen származású társulatok iránt; hanem inkább csak versenyezni kívánt a biztosítás érdekében, és ezen

törekvés üdvös voltánál fogva nemcsak méltány-
lást, de buzgó gyámolítást is érdemel.

De tekintsük a biztosítást pusztán mint ke-
reskedelmi ágat, valjon czélja lehetett-e a magyar
biztosító társulatnak, a már létező társulatokat
piacunkról kirekeszteni? mi megvagyunk győ-
ződve, hogy nem: mert az-e társulat kebelében
létező több jeles hazafi, a ki nem saját érdekét,
hanem a közjót tartja szem előtt, nem kívánhatta
félbeszakítani azon kereskedelmi külösszekötte-
tést, mely a kérdéses társulatok közvetítése
által már létrehozott, mivel ezen félbeszakasz-
tás által az új intézet nem viselhetné a versenyzés
bélyegét, míg más részről külkereskedési tekin-
tetben, a separatismusnak hódolna. Rehák urnak
tehát nem lehetett igaza, midőn röpiratában a
magy.b.társulatot elkülönzési szándékkal vádolta.

A külkereskedésnek hasznosságát, még a mun-
kafelosztás szempontjából sem fogja tagadni sen-
ki; mivel mindaddig, míg valamely ország minden
szükségletét saját magából kielégíteni képesitené,
mágt, a munkafelosztás alapelve mellett a külke-
reskedés folytán, vagyonát tetemesenszaporíthatja.

„Dolgozzék kiki, a mit lehet, és helyezze magát árucserébe ott, a hol lehet,“ körülbelől ez lehetne rövid öszlete a külkereskedési fogalomnak.

Say, a híres skót államgazdász igen találóan fejezi ki a külkereskedés eszméjét azon nézetben, hogy az egyik árucikk egy másikká teremtője. Igen természetes, hogy ha valakinek órára van szüksége, de ezen órát csak kendermagért kaphatja, az órátkereső mint valamely terménynek természetője, saját terményét eladja, és a bevett összegen megszerzi a csereezközt a nélkül, hogy órást mesterségre adná fejét,

Sokan ugyan azt állithatják, hogy más a kereskedés, a hol árut áruért, vagy pénzért kapunk, s más a biztosítás, a hol a kifizetett díjért valárd-értéket nem kapunk.

Adhatnak-e az embernek drágább árucikket, mint nyugalmat? és lehet-e sikeresebb tényező a vagyonszaporításban, mint azon biztonság, mely szerint a tulajdonos úgy bánhatik a megtakarított vagyonnal, a mint azt érdeke ma-

gával hozza, a nélkül, hogy egy tűzvész, vagy jégzápor tervén keresztül menne? nemde, hogy nem? Az ily drága cikkeknél megszűnik a separatismus egyoldalú okoskodása, mely a merkantilistákkal azon balga hitet osztja, hogy egy ország vagyoni hévmérője, a létező pénzmennyiség, és hogy egy országnak okvetlenül el kell szegényednie, ha több pénzt ad ki, mint a mennyit bevesz.

M. Chevalier „L' Argent“ czimű munkájában következőleg teszi nevetségessé ezen tévnézetet: „A pénzt nemzeti vagyonnal felcserélni, körülbelől annyit tesz, mintha a teherkocsit a rajtalévő áru gyanánt tekintenék, vagy a mint John Stuart Mill mondja, ha a házunk, vagy földünkhöz vezető legrövidebb utat, magának a háznak, vagy a földnek tekintenők. Az a leggazdagabb ország, a melyben az emberek kölcsönös szolgálattévése relativ véve a legnagyobb, és azon rejtély, mely szerint egy nemzet meggazdagodhatik (természetes, hogy nem fölösleges pénzmennyiségben) a következőkben öszpontosul: az egyesek legnagyobb szolgálattévése a

szükségletek kielégítésére, és ezen szolgálatok kicserélhetési könnyüdségének előmozdítása, és pedig lehetőleg a határon túlra.“

Igen természetes, hogy a hirhedett nemzetgazdász ezen szavakban a külkereskedés hasznosságát tolmácsolta, s minthogy a pénz gazdaszatilag véve szintén csak szolgálat, vagy áru gyanánt vétetik, világosan kiderül, hogy az az ország legboldogabb, mely a legnagyobb árucserével bír, s nem pedig, mint a pénz emberei hiszik, a viszontermelés nélküli ezüst, vagy arany-halmazokkal.

Elvitázhatlan igazság, hogy az elkülönzésben a szükségletek nagyobbak, mint a kielégítési szerek; míg az egyesülésben megfordítva áll a viszony. Az elkülönzés egy maga körülforogó géphez hasonlítható, mely, forogjon az bár mily gyorsan is, mindig az induló ponthoz kerül vissza, s képtelen az időrohamával lépést tartani.

Sokan a külkereskedésben azért látnak monstrumot, mivel némely hazai áru, vagy készítmény nem képes a külföldivel versenyezni, és így a

hazai termelést, kelendőséghiányban hátráltatja. Ezen hiedelem csak a látszat, vagy az ismerethiányából eredhet; mert azért, hogy mi angol varrótűt, rumburgi vásznat, és francia selyemárut használunk, nem következik még, hogy mi a külkereskedésnél veszítünk, a mennyiben más nemzetek meg a mi gyapjunkat, borunkat, és szép tisztabuza, vagy kétszeresünket veszik igénybe, mely termények eladásánál jó közlekedés mellett mindig marad annyi, hogy a nálunk nem termő dolgokat megszerezhessük.

Mi ismerjük Roscher azon nézetét, miszerint bizonyos dolgokban idegen tényezőket használni még akkor sem javasolható, ha mindjárt olcsóbbak is volnának mint a hazaiak; de ezen nézet sem a kereskedésnél, sem pedig a biztosításnál mint egyes vállalatoknál, melyek csak közvetítve ölthetnek magukra nemzeti színezetet, tekintetbe nem jöhet, mivel tökéletesen politikai természetű; mert az magától is értetődik, hogy egy állami banknál idegen tőkék használata ép úgy kockáztathatja az állam függetlenségét, mint

az idegen katonák, vagy hivatalnokok tulnyomó mennyiségben történő alkalmaztatása.

Az idegen elemről tehát a biztosításnál ki-
rekesztőleg szó sem lehet, valamint azt sem lehet
kétségbe vonni, hogy a magyar biztosító társulat
e tekintetben csak szolgálatot tőn a nemzeti ér-
dekeknek, a mennyiben ép úgy biztosíthat a kül-
föld a m. b. társulatnál, mint biztosíthatunk mi
a külföldieknél, és így a kölcsönös érdekek
szorosabb kapcsolata, a versenyre és az associa-
tóra egyaránt kedvezően hat.

Ezeket előre bocsátva, méltán megütközhe-
tünk azon, hogy az avatott tollu O s z t r o v s z k y
József ur „Az elemi kárbiztosítás“ czimü munká-
jának nyolczadig lapján nem tétovázott a bizto-
sítás eddigi eredménytelenségének egyik főokát
abban keresni: hogy az eddigi részvényes bizto-
sító társulatok idegenek lévén, már ennélfogva
sem fogadtattak azon őszinte és bizalmas nemé-
vel az érzelemnek, mely a magyar embert saját
hazai intézményeinek kegyeletében jellemzi, s
mellyel például az első m. b. t. keletkezésének
hire, a közönség valamennyi rétegeiben üdvö-

zöltetett; minélfogva már magában ezen egy körülményben is oly zálogot lehet látni, az első m. b. társulat sikerének, mely szerencs és jövendője iránt pillanatig sem enged kétkedni.“

Eltérve attól, hogy ezen általános öröm, melynek okait e fejezet kezdetén lehetőleg elemeztük, nem szolgálhat feltétlen kezességül a kérdéses társulat minden esetei sikerének, a mennyiben a siker csak azon esetre biztos, ha ezen intézet nemzeti czimének a fentidéztük okok folytán megfelel, s ha az egyéni vállalat korlátolt határain túl vergődhetik; eltérve továbbá attól, hogy a percznyi öröm nem szolgálhat hévmérőül a komolyan gondolkozónak: nem foghatjuk fel, hogy az érdemes író nem átallotta a magyar népre, az idegen elem iránti gyűlöletnek tulajdonításával, az intollerancia és a műveletlenség azon bélyegét rásütni, melynek arról kell tanuságot tenni, hogy a biztositás eszméjét nemcsak hogy fel nem fogjuk, de annak gyakorlatára fogékonyok sem vagyunk, mivel az associatio magasztos eszméjének valószínűsítésére, más fajok iránti

gyűlöletességből képteleneknek mutatkozunk. Mit mondanánk, ha ezt rólunk a „Revue des deux Mondes“ vagy az „Illustrirte“ írja? valóban zokon vennők, hogy a külföld bennünket oly homályban hisz, hogy még saját hasznunkat is lábbal tapodjuk, mihelyest nem saját magunk szűk köréből ered, a mely körülmény még nemzeti erényünket a „vendégszeretetet“ is kétségbe vonja.

Mennyivel szebben nyilatkozik Rehák ur a magyar jellemről, midőn következőleg nyilatkozik röpiratában: „E sorok írója hosszú évek során Magyarországon a biztosság ügyét, és annak irányát, valamint a magyar népnek ez iránti fogékonyságát tanulmányozta, és tapasztalta, hogy a magyarnak dicső tulajdonai — mint mindenütt, ugy e téren is gazdagon mutatkoznak. — Volt alkalmam tiszta és romlatlan gondolkozását, bizalmát, őszinteségét és a hazugság iránti gyűlöletét, valamint kedélyének azon homálytalanságát megismerni, mellyel távol minden csalódási sejtelemtől, minden tett ígéretnek hitelt enged.

Minden fürkészés nélkül elismeri az iránta tanusított jótéteményt, és háladatosnak mutatkozik. A magyar nem hajhászoskodik; jóltevőjének érdemeit nem személyi, vagy helyi minőségéről, hanem a tény vagy a tett fontosságáról mérlegeli. A magyar az idegen elemnek tűrésében, és azon bizalmas buzditásban, melylyel idegen vállalatokat honosítani igyekezik, az éjszakamerikaival vetekedik. Erejének, és az idegen elemek feletti elsőségének öntudatában nem tart a külszármaszási vállalatoktól, sőt ellenkezőleg örül rajta, ha az ilyen vállalatok hazaiakká alakulhatnak. A magyar, hazáját mint az erők és tényezők gyűlhelyét szereti tekinteni, és szívéből örül, ha ezen erők és tényezők versenyzéséből haszon háramlik a hazára, és éppen azért örömmel üdvözli a versenytéren az idegen erőket is.

Hasonlitsuk most már össze e két állitmányt, és meggyőződünk, hogy kivételként az idegen jobban ítélte meg a magyar jellemet, mint egy hazafi, a mit azonban csak tévedésnek, de nem szándékos hibának akarunk felróni; mert sokkal

jobban vagyunk meggyőződve Osztrovszky ur jellemének tisztaságáról, szilárdságáról, és feltétlen hazafiságáról, semhogy egy perczig is szenvednénk a gyanu kinzó gyötrelmei alatt.

Tévedne azonban bárki is, ha azt hinné, miszerint Rehák urnak rólunk tett észleletei csak azért tetszenek, mert hizelgők reánk nézve; korántsem. Ezen észleletek csak azért tetszenek, mert valók, mert hűséges vonásai a magyar jellemnek, melynek alapja az őszinteség, az egyenesség, a becsületesség és a minden ember iránti jó indulat.

A ki ismeri a régi megyei rendszert, a ki tudja, hogy Magyarországnak több elemből álló népessége ezen rendszer alatt mikép részesült a haza javaiban; a ki ismeri, hogy a magyar földes ur jobbágyai, bérlői és más hozzátartozói mily viszonyban és egyetértésben éltek urukkal, a ki továbbá tapasztalta, hogy egy magyar házlékában miként fogadtatik bármely nemzetbeli vendég, az belátja, hogy Rehák urnak igaza volt midőn a magyarnak tolleranciát tulajdonított.

Csak azt rösteljük, hogy R. ur magamagának ellent mond, midőn feltételezi, hogy az első m. b. t. exlusivitást kívánt gyakorolni a már létezett idegen társulatok iránt.

Leszámítva az eddig elemezett moralis természetü körülményeket, anyagi szempontból sem tehette azt; mert ha a biztosítás viszonyosságát, mely szerint a külföld ép úgy biztosíthat nálunk, mint mi a külföldnél, tekintetbe sem vesszük; mindenesetre tekintetbe kell vennünk a „visszonbiztosítást“ a mely nélkül egy nagyobb vállalat sikeresen nem is működhetik.

Szabadjon e helyütt a „visszonbiztosítás“ elvét kissé elemezni.

A kölcsönbiztosítás vagy visszonzbiztosítás theoriájának öszlete két szóban kifejezhető, és ezen két szó nem más, mint „biztosításnak biztosítása“ : mert ha egy társulatnál jelentékenyebb értékü dolgok biztosittatnak, a társulatnak moralis kötelessége, ezen értékesebb dolgot, vagy épületet más társulatnál, hanem is egészen, de legalább részben visszonzbiztosítani, nehogy tör-

ténhető szerencsétlenség esetében a kárpótlás egy társulatra nehezüljön, és így a részvényesek örömeit elégesznek meg kisebb osztalékkal, semhogy egész részvényöket kockáztassák.

Ezen rövid vázlat után az olvasó belátja a visszombiztosítás lehetőségének üdvösségét; de valamint czélelles, és a nemzeti alapvagyon kockáztatásával történhetik csak, hogy a visszombiztosítás az elkülönözés által veszélyeztetés, úgy a tulságos mennyiségben történő, s minden csekélységre terjedő visszombiztosítás sem lehet hasznos.

A mint fentemlitők, a biztosítás a külkereskedésnek egyik ágát is teszi; a külkereskedésnél pedig vigyázni kell, hogy a kivitt áruk, legyenek azok pénzbeliek, vagy terménybeliek, értékileg a behozottakkal párhuzmozhatók legyenek, a mi a magánbiztosításoknál megtörténik ugyan, de a visszombiztosításnál nem; a mennyiben a netaláni termény (kárpótlás) létrehozatala tekintetéből — a termelő költség kétszeresen

fizettetett meg : a magánbiztosító, és a visszombiztosító társulat által.

Továbbá a tulmennyiségben történő visszombiztosítás által, a részvényesek csak alárendelt szerepet visznek, és üzletöknél a vagyonszaportás lehetőségétől megfosztatnak. Magától értődik, hogy ezen alárendeltség folytán megszűnik ama hathatós kapocs, mely a magán intézetet a teremtő concurrentia által nemzetivé teszi, mint-hogy a fogyasztók (biztosításkeresők) számára a terményt (biztosítást) lehető legjutányosabban eszközölni, az önállótlanág miatt, lehetlenné válik.

Ezen szempontból kiindulva, a részvényesek, és a hazai intézet fenmaradása érdekében nem hagyhatjuk jóvá, hogy a m. b. társulat minden csekélységet visszombiztosít.

A külföldi társulatok ezt csak jelentékeny értékű épületeknél, vagy másnemű javaknál teszik a fentérintett helyes okból; de miért teszi azt a m. b. t. oly aránytalan nagy mérvben? hiszen nálunk a milliomokat érő gyárak biztosítása nem oly mindennapi dolog, és az nem is annyira ohajtandó, a mennyiben egy ilyen óriási kár meg-

emészti az összes biztosítások díját, és még az alaptőkének nagy részét is.

Példa erre a legközelebb leégett temesvári gyertyagyár, melynek értéke 45000 ftot. tőn, és 31000 fttal pótoltatott; míg az összes díjak mennyisége, a mit a temesvári főügynök eddigelé beküldött 13—14000 ft. alig halad meg.

Ily körülmények között rejtélyesnek látszik tehát, hogy a m. b. t. miért visszombiztosít mindent nyakra főre, holott ez a részvényesek kárával történik?

Szorgos vizsgálát után azonban nem lehetlen dolog ezen rejtélyt megfejteni. Az ügynökök, ha magán biztosítást visznek véghez, járulékot (provisiót) kapnak; a viszombiztosításnál pedig a társaságok engednek egymásnak százalékot, s minthogy az ebbeli egyezkedések az igazgatóságok által létesíttetnek, hihető, hogy a gyakori viszombiztosítás valódi okától nem meszsze járunk, ha azt állítjuk, miszerint a practicus emberek a visszombiztosításban jövedelmi kutforrást fedeztek fel maguk számára.

Csak is így magyarázható aztán, hogy még oly dolgok is visszombiztosítottak, melyeknek biztosítási idejük már lejárt, a mire szükség esetén példával is szolgálunk. Szeretjük azonban hinni, hogy a magyar bizt. társulat igazgatósága e tekintetben kivételt képez. Elég sajnós, hogy a visszombiztosítás üdvös intézménye szintén áldozatul esik a speculatio szellemének. Hogyan lehetesen aztán csodálkozni, hogy egyes emberek visszaélnék a biztosítás érdekeivel, midőn oly emberek is visszaélnék a bennök helyezett bizalommal, a kikre egy ily nagyobb intézet léte, és jövője bizatott, és a kik önzésből az intézet létrejöttét kizsákmányolják?

De hogy ne csak szóval, hanem számokkal is szolgálhassunk nézeteink igazolására, szabadjon megemlíteni, hogy f. 1859-ik évi január 1-éig a m. b. t. kölesönbiztosításra 178000 pft. fizetett a külföldi társulatoknak csupán a tűzbiztosító osztályból, és ezen összegből csak 72000 pft. fizettetett vissza történt károkért; a felesleg 106000 ft. pedig minden utlevél nélkül vándo-

rolt ki új hazát keresendő, mint hajdanta Jákob, midőn Ezsaut oly czudarul lefőzte.

A jégbiztosítási osztály minden visszönbiztosítását a kölni társulatnál eszközli, és így ez a m. é. nem kevesebbet mint 5000 pft. tőn zsebre tiszta hasznot. A vissza nem térített felesleges költség tehát összesen 111,000 pft. vagy 116,550 ft. a. é. tesz. Ezen összeg nem a hazában működő, s hazai részvényekkel is bíró trieszti társulatoknak fizettetett, a melyek itteni működésök mellett legalább a kamatot fizetnék vissza; hanem kiküldetett Franciaországba, Magdeburgba és Tripsztrilbe. Talán csak nem lehet feltenni, hogy a lehető interveniálás akadályozza ezen természetesebb összeköttetést? —

A fenti számok világosan mutatják, a par force „visszönbiztosítás“ következményét; de mutatják egyszersmind, mikép bánik a részvényesek vagyonával és a hazai intézet érdekeivel a rossz kezelés, a miről a következő fejezet bővebben szólанд.

III.

K e z e l é s ,

hivatalnokok, dijmegalapítás és visszaélések.

Montesquieu, a híres francia államtudós, a ki a törvények lelkeről, illetőleg a törvények mi-kénti értelmezéséről oly hatalmasan irt, a kü-lönbféle uralkodási rendszerek párhuzamozásá-nál egyik helyen imigy nyilatkozik: „A mérsékelt országokban a törvénynek minden része az okos-ság szerint van elintézve, és azért mindenhol ismeretes s még a legkisebb tisztviselő is ismeri a törvények szellemét, melyet mindenben követ-het: de a kényszer alatt a törvény nem egyéb,

mint az uralkodónak akarátja, mely ha mindjárt bölcös volna is, hogyan teljesíthetne a tisztviselő oly akaratot, melyet nem ismer? kénytelen tehát saját akarát szerint eljárni.“

A bölcös államférfiu ez által csak azt akarta bebizonyítani, hogy oly államban, a hol nincs központosulás, hanem az uralkodónak akarátja képezi az uralkodási rendszer alapját, ott maradandó és eszélyes törvények nem jöhetnek létre: mert minden percz új törvényeket teremthet, és azért a törvénygyakorlási erény tökéletesen hiányzik; míg mérsékelt vagy alkotmányos országokban a törvény a közös akarát kifolyása, és a szükségletek természetéhez van mérve, és innen következik az, hogy az ily államokban a törvények tiszteletbentartása, nemzeti erényképen gyakoroltatik.

Ezen alapos nézet nem csak államokra, de egyes társulatokra is alkalmazható: mert azon kívül, hogy minden társulat kisebb nagyobb mérvben, épen úgy képez államot, mint minden állam egy-egy szervezett társulatot képez, még

azt is kell tekintetbe venni, hogy ily kisebb államokban (társulatok) az egyéni akarat mint törvény még inkább zárja ki a törvénygyakorlási erényt, mint a nagy államokban, a hol a rangfokozat legalább ideiglenesen kezeskedik arról, hogy a legfelsőbb akarat teljesítettni fog.

A magántársulatoknál a tisztviselők nem szabadalmuk, hanem teendők szerint osztályozvák; igen természetes tehát, hogy itt nem az egyéniségek vannak alárendelve egymásnak, hanem a teendők: mert ha egy alárendeltnek vélt tisztviselő elmulasztja, a magát hatalmasbnak gondoló ugynevezett „Vorgesetzter“ akaratát teljesíteni, amannak további működését megszüntetik, de nem büntethetik, mert a magánintézetek főnökei, nem birnak azon személyi privilegiummal, minővel birnak az államhivatalnokok, mint a közös törvény kezelői.

Nevetségesnek látszik tehát oly társulatokban, melyekben a törvények, vagy elvek csak kölcsönös szerződvényeken alapulnak, egyik vagy másik egyéniséget morális felsőbbiséggel

ellátni akarni; holott ezen felsőbbség is csak a szolgálmatk teljesítésétől van feltétezve.

Ezen szempontból kiindulva, az ügy érdekben rosszalunk kell azon korlátlan hatalmat, melylyel a m. b. társulat igazgatóságát a hivatalnokok kinevezésére, és elbocsátására nézve — ellátta; rosszalunk kell pedig azért, mert ez által határtalan tér engedtetett az egyéni érdeknek, mely nem egyezik mindig a közérdekkel, főleg ha az igazgatóság úgy, mint a m. b. társulatnál a vezénylő igazgatón kívül csak még három egyéniségből áll, kik kereskedői foglalkozásuknál fogva, nem örködhetnek mindig a vezénylő igazgató úr intézményei felett; már pedig fontosabb kérdéseknél csak egyetemleges határozatnak kellene döntő erővel birnia.

A nagyobb magántársulatoknál az ellenörködés mulhatlan kelléke a czélszerű kezelésnek; de történhetik-e kellő ellenörködés ott, a hol a hivatalnokok ebbeli létök kizárólagosan az igazgatóságtól függ?

Nem szabad megfeledeznünk, hogy az em-

berek gyarlók, és így sokszor egy kis hiúság szülte szeszély- vagy kedélyváltozás, a társulatot legjobb, legbuzgóbb hivatalnokától fosztja meg; míg más részről a hízélgők és alattomoskodóknak nagy tér nyílik arra, hogy tulajdonságaik szabad gyakorlata által, a társulat érdekeit veszélyeztessék.

Ki találhatná méltányosnak az alapszabályok azon pontját, mely szerint az igazgatóság minden előleges felmondás nélkül bocsáthat el hivatalnokot, holott még a közönséges cselédnél is meg van a kölcsönös felmondás loyális szokása?

Vagy ha azt méltányosnak találják, miért ne tartanák azt is annak, hogy a hivatalnok ezen sajátságos rendszabályt szintén igénybe veszi? hisz az egyoldalú törvény, vagy rendszabály nem csak, hogy ellenkezik a józan ésszel és az erkölcsiség törvényével; de még veszélyes is, mint-hogy az e miatt szülemlő meghasonlások minden társulatot meggyülöltetni képesek.

És még is mily nehézségeket tesz az igaz-

gatóság, ha egy hivatalnok előleges felmondás nélkül bátorkodik azonnali elbocsáttatását eszközölni, mit Fényes Elek és Czégély urak kilépése alkalmával lehetett tapasztalni.

Az igazgatóság ezen szabadalmazottságának lehet aztán terhül felróni, hogy sokszor oly intézmények kerülnek szőnyegre, melyek nem csak czélelleniesek s nevetségesek, de az emberi méltóság es önállással homlokegyenest ellenkeznek.

Igy például az igazgatóság azon rendet hozta be, hogy minden a hivatalba érkező tisztviselő a megérkezési időt, egye czélből készített jegyzőkönyvbe igtassa be, és a ki ezt tenni vonakodik, hivatalából elbocsáttatik. Ugyan kérem szépen melyik állambölcstől tanulta ezt az igazgatóság?

Ezen eljárás a rabszolgaság bélyegét viseli, a mennyiben nem a tett munka minősége, hanem az idő mennyisége mérlegeltetik. Ezen kívül pedig sérti az önálló ember büszkeségét, és korlátolja a munka buzgalmát, mely a méltányos-

ság folytán növekszik. Minden becsületes ember teljesíti kötelességét, a nembecsületes ember miatt pedig ne gyanúsítsák a becsületességet és a szorgalmat. Némely ember kényszer mellett 10 óra alatt nem dolgozik annyit, mint sokszor 2 óra alatt kellő méltányosság, és a szabad akarat gyakorlata mellett.

Ugyan ezen körülmény forog fen a tisztviselők anyagi helyzetöknél is: mert a tisztviselők, azokat kivéve, a kik az igazgatóság szárnyai alatt hirdetik az üdvösség (?) igéjét, oly rosszul vannak fizetve, hogy hat lézengő, és önfentartási gonddal terhelt hivatalnok, alig végzi azt, mit két jól fizetett, és anyagi gondtól ment hivatalnok végezhetne.

A nem vitz, vitsch, pecs, eiteles, feiteles és jeiteles végzetü nevü hivatalnokok fizetése 3—4—5 és 600 ft. között variál, és vajjon arányos-e ezen fizetés a vezénylő igazgató Lévy Henrik ur fizetésével, a kinek működése 5000 ft. fizetés, és 600 ft. szállásbérrel jutalmazatik?

Mi állásunknál fogva a biztosító társulatokkal semminemű összeköttetésben nem vagyunk; bennünket csak maga az ügy, mint hazai dolog érdekelhet. Nekünk nincs tehát okunk Lévy urral ellenségeskedni, sem állását irigyelni s mint magánembert csak meg is említeni; de mint igazgatója egy jelentékeny intézetnek, mindenesetre figyelembe jön, ha mindjárt nem is oly magasztaló szempontból, mint azt sok helyütt történt. Erről azonban leebb alkalmunk leendő bővebben szólani, és azért csak folytassuk a tisztviselők alkalmazási rendszerének elemezését.

A mint fentérintők, az igazgatóságnak ebbeli meghatalmazása gyakran összeütközésbe jön a társaság érdekével: mert ha egy szakavatott, és önálló becsületos hivatalnok nem hódol az igazgatósági teljhatalmának, hanem hivatási teljesítésének öntudatában, a részvényesek érdekeit az igazgatóságéi fölibe helyezi, azonnal kész a meghasonlás, mint történt hazánk érdemkoszoruzott szaktudósával, Fényes Elek urral, kinek a m. bizt. társulatnál működése,

hivatottságánál fogva határozott nyereség volt.

— És miért vált meg hirhedett tudósunk a nemzeti intézettől, melynek gyarapítását oly sikeresen mozdíthatná elé?

Igen egyszerű okból: nem akart szolgálni oly intézetnél, melynek érdekei egyes személyeknek vannak alárendelve, és nem akart hódolni oly egyéneknek, kik nem tétováznak az állhazafiság leple alatt az önzés lobogóját kitűzni, és mellékes célok elérésére csatlósokat gyűjteni maguk körül, kik nevöket, hiröket és dicsőségöket kürtöljék.

Fényes Elek ur még az 1858-dik évi márczius 3-án tartott igazgatósági gyűlésben, választatott meg az életbeléptetendő életbiztosítási osztály főnökének, és mint ilyen megbizatott, hogy ezen biztosítási ág alapszabályait dolgozza ki, mely megbízásnak a szakavatott, s terjedelmes nemzetgazdasági tudományu államférfiu meg is felelt, a mennyiben az általa kidolgozott alapszabályok a nagy gyűlés által el is fogadtat-

tak. Ezen nehéz munka jutalmául a magyar biztosító társulat igazgatósága a kérdéses hivatalra nem magyarhoz illő alattomosággal mást szólított fel, mit Fényes ur megtudván, azonnal leköszönt, nem akarván jellemével meg nem egyező, és meg nem barátkozható bánásmóddal találkozni.

Ezen eljárást koronázza meg azon kisszerű tett is, hogy kilépésekor, a pénzletétel mellett, megtagadtatott Fényes urtól a számára bejegyzett 10 részvény; megtagadtatott pedig oly egyéntől, kinek népszerűségének köszönheti a társulat, hogy némely községek, superintendenciák és árva bizottmányok javaiknak biztosítását más társulatoktól elvették, és a m. b. társulatnál eszközölték; megtagadtatott oly egyéntől, ki irodalmi állásánál és ismert becsületességénél fogva, a társaság érdekeit hathatósan előmozdítá, s háladatosság fejében még az „életbiztosítás“ alapszabályainak kidolgozásáért járuló díjt is megtagadták tőle, miért a társulatot pörbe idéztetni kénytelenítették.

Ezen példa is mutatja, mily következményei lehetnek annak, hogy az igazgatóság kizárólagos hatalmában van hivatalnokokat elbocsátári, és másokat kinevezni.

A részvényesek és a hazai intézet érdekében kérjük tehát az elnökséget, miszerint e tekintetben módosíttassanak az alapszabályok; mert a hivatalnokok becsületességétől függ a czélszerű kezelés, és a kezeléstől az intézet **jövője.**

Még azon esetre is, ha az országnak valamely elismert notabilitása állana is az igazgatóság élén, még sem lenne célirányos egy ily jelentékeny intézet létét, sikerét jövőjét egy emberre bizni; annál kevésbé Lévy (alias Lövi) urra, a kit mint magán embert tisztelhet ugyan mindenki, de a nyilvános életben nem dicsekedhetik határtalan garantiával bíró multtal. Már pedig tisztelet becsület, de a kit egy némely album, vagy röpirat mint a hazafiság martyrját, és mint az első m. b. társulat teremtőjét állít elé, azt csakugyan kell, hogy mindenki ismerje.

Tudtunkkal Lévy urnak egész multja abban áll, hogy egy ideig a „Riunione“ nevü társulatnál utazó ügynöki minőségben szolgált, és ezen idő alatt egy verbászi kukoricza-expeditionalis eset, mely pörös vizsgálatnak lön tárgya, ebbeli működését kérdés alá vonta (miként végződött, nem tartozik reánk) s nem sokára ezen eset után a fáradhatlan tevékenységü Havas József, Korizmich László és Nádosy István urak által tervezett magyar biztosító társulat ügyében keletkezett pártoskodást, mint practicus ember felhasználva, eszközül szolgált ama ügynek létrehozatalában, melynek teremtői a fentisztelt hazafiak voltak.

Igy tehát azon érdem sem illeti, hogy ezen hazai intézet eszméje tőle származik, és legfeljebb azon érdeme van, hogy jövőjének reményében gyámolta más emberek gyermekét. De vajjon elég-e ezen érdem arra, hogy korlátlan hatalommal működjék oly intézetben, melynek lététől nemcsak sok derék hazafinak vagyona, de sok tekintetben a haza becsülete is függ? valóban nem.

Bocsánatot kell itt kérnem Lévay urtól, hogy ily meztelen szavakba öltöm véleményemet; de ismételve jelentem ki, hogy én nekem nem Lévay urral, hanem a m. b. t. vezénylő igazgatójával van dolgom, s mint ilyennek, még keserűbb igazságokat kell mondanom.

Lévay ur, mint állítólagos magyar tudni fogja, hogy a magyar ember sokkal őszintébb, és jobban szereti hazáját, sem hogy annak érdekei felett ne örködnék, és saját énjének feláldozásával is ne igyekeznék, a még elháritható bajokat lehetőleg orvosolni.

Ha Lévay urnak jó emlékező tehetsége van, (a min nem kételkedünk) emlékezni fog, mikép bánt tavaly, az utolsó elnökválasztási alkalomkor a már meghitelesített közgyűlés jegyzőkönyvével; tudni fogja továbbá, miszerint a szigor ellenzési szabály daczára, közgyűlés alkalmával, hogyan szedi össze a jelen nem lévő részvényesek szavazatait, és kiosztja pártosai között. Ezek mindenesetre oly vádak, melyek sujtanak; de a melyeket be lehet bizonyi-

tani, és a melyeket a részvényesek érdekében elhallgatni, égbe kiáltó bűn lenne; mert csakis az ily felvilágosítások által lehet felébreszteni a részvényesek apathiáját, hogy valahára vizsgáló bizottmányt kinevezvén, győződjenek meg a tény állásáról.

Egy ily bizalmi választmány kinevezése által lehetőségessé válik majd a kiadások és bevételeket is megvizsgálni; mert azt csak belátja mindenki, hogy egy üzletnél, a melynél az évi kiadások száz ezerekre megy, ezeknek folytonos megvizsgálása mulhatlan szükséges, a mi mind ez ideig elmaradt azt adván okul az igazgatóság, hogy erre reá nem ér, és ezért akará az alapszabályokat ugy módosittatni, miszerint többigazgató választassék, mitől azonban önkényt elállott.

Felületesen tekintve a dolgot, ehhez talán a részvényeseken kívül senkinek semmi köze; de ha azt merjük állítani, hogy ez intézet „hazafi” akkor minden hazafi érdekelve van általa; a mennyiben netaláni bukása minden jóra való honpolgárt sujtaná; minthogy magunk érvénye-

sitenők a külföldnek azon hitét, mintha Magyarországon minden vállalatnak meg kellene buknia.

Egy életrevaló intézet kezelésének, oly tökéletes, oly tisztának kell lennie, hogy mindenki bármely perczben értesülhessen annak mivoltáról; már pedig a m. b. társulat könyvei, alig ha nem hagynak e tekintetben némi kívánni valót.

Ezen körülmény vajjon nem fenyegetie-e az intézet jövőjét? és ezen intézetnek kétséges jövője, nem vonna-e homályt műveltségünk, és erkölcsi önállásunkra?

Le tehát a veszélyes rendszerrel és annak apostolaival! a fának megvannak gyökerei, ágai, s virágai, és kétségkívül gyümölcsözni is fog, mihelyest a hernyókat letisztítjuk.

Nem az intézetnek hátrányára történik-e az, hogy a tarifák csak a becsületes emberek számára készítettnek, a mennyiben nem birnak azon határozott megalapítással, hogy az alkunak ne engedjenek? már pedig a közönséges kereskedés is gyanu alá esik mihelyest 1 forintból 40 krt. elenged, hát egy biztosító intézet hogy ne esnék?

De feltéve, hogy a táarifák birnak némi há-
tározottsággal, s nem engednek mit sem az al-
kunak; vajjon a „dijszabások“ gyakori változta-
tása, nem ébreszt-e gyanut?

Az intézet keletkeztével a dijak tete-
mesen leebb szállítottak a magyar b. társulatnál,
mi által az intézet, mint jó szándéku hazai
intézet, mely nem saját egyéni gyarapodását,
hanem az általános jólét előmozdítását tűzte ki
főczélul, a legnagyobb rokonszenvvel találko-
zott; de mennyire hűlt meg ezen lelkes részvét
midőn tapasztalni kezdék, hogy ezen humanisti-
kus színezetü intézkedés nem volt egyéb őrvnél,
az idegen biztosító társulatok üzletének csök-
kentésére; mert alig sikerült ezen államcsiny
(en miniatur), a dijak ismét tetemesen felebb
emeltettek, és pedig oly annyira, hogy némely
osztálynál 50% különbség is merül fel.

Allításunk valódiságáról kezeskednek az
1858-dik évi deczember hóban kiadott árszabá-
lyok, melyek tökéletesen egyeznek a trieszti tár-
sulatokéival, az „Aziendaét“ kivéve, mely ársza-

básait nem konferenzia útján, hanem a körülményekhez képest szokta megalapítani.

Ezen jelenség annyival fájdalmasabban hatott a magyar közönségre, mivel a társulat a „hazai“ nevet viseli; már pedig semmi sem fájhat sajtóbban az anyának, mint ha saját gyermeke forgatja keblében a gyilkot.

E vád súlyos, nagyon súlyos; de hogy méltányosak legyünk az intézet iránt, ki kell jelentenünk, hogy erről sem a választmány, sem pedig az elnökség mit sem tudott, és így pusztán az igazgatóságnak esik terhül, a mely titokteljesen járt el ez ügyben.

Hogy e vád nem alap nélküli, kitűnik onnan is, hogy az elnök, midőn Nyiregyházán fordult meg némely teendőjét végzendő, néhány lelkes hazafi minden önérdék nélkül s csupán az intézet iránti kegyeletből, fájdalmasan panaszkodott ezen díj felemelés veszélyességéről, és így az elnök is csak másoktól tudta meg ezen intézkedést.

És még is vannak emberek, kik ily intézmények üdvösségét, a magyar jellem, és erkölcsiség

rovására nyilvános közlönyben magasztalni nem általják, holott a legkiméletlenebb megrovást érdemli.

Nem czélunk ezen igénytelen bár, de igazságon alapuló sorok által polemiára alkalmat szolgálni; de a magyar közönség érdekében nem tagadhatjuk meg magunktól, hogy a B. P. H. f. é. 5 számában olvasható biztosítási értekezés azon részét ne idézzük, mely az olcsóbb biztosítási díjak életbeléptetését a hazánkban előforduló gyakori csalások miatt, lehetlennék véli.

A kérdéses hely imigy hangzik: „De lehet-e az olcsóbb biztosítás ott, hol egyes vidékek, mint rendes tüzkerületek, mint a bizonyos károk fészkei ismervék? lehetséges-e az olcsóbb biztosítás ott, hol a legloyalisabb eljárás a társulatok részéről csalásokkal találkozik? sat.“

Hát ez-e a biztosításnak emberbaráti feladata, hogy az ártatlant büntesse?

A becsületes ember, a ki felfogva a biztosítás czélját, vagyónát megakarja óvni a pusztító

elemektől, örömet adja oda filléreit nyugalmának megszerzésére; de azért végtelenül fájhat neki ha tapasztalja, hogy visszaélnék becsületességével, és a díjak felemelése által nehezítik erkölcsi törekvését; holott a rossz lelkű ember nem törődik a díjak magasságával, mivel tudja, hogy nem sokára kárpótolja magát.

Az ilyen ok aztán vajjon nem szül-e ellenkező hatást, mint a minőt a mi publicistánk jósol? nehéz kérdés. De tegyük fel, hogy a díjfelemelés javító eszközül szolgálhat a csalókra nézve, és tegyük fel azt is, hogy a biztosító társulatok egyszersmind fenytő törvényszéki jogot is gyakorolhatnak, vajjon Magyarországon csakugyan annyi-e a gyujtogató és csaló, hogy mi magunk is kénytelenek vagyunk magunkat elítélni? szomorú dolog lenne, ha ugy volna; de hála az égnek ez csak némely igazolhatlan eljárás obligált szépítésére szolgáló álokoskodás, melyet még egy külföldi journalista sem merné rólunk kimondani minden habozás nélkül. Helyén találjuk itt azon egyszerű kérdést intézni a tisz-

telt olvasóhoz : vajjon képesek vagyunk-e mi a biztosítás erkölcsi eszméjét gyakorlatilag fogantatosítani? ha igen, akkor felesleges védőrendszerhez nyulni, mert hisz erkölcsi fogékonyságunk eléggé kezeskedik arról, hogy saját érületünkkel nem fogunk visszaélni; ha pedig a moralitás azon kezdőleges állapotában tépelődünk még, melyben az ugynevezett eszélyesség felsőbbbséget gyakorol a nemesebb indulatokon, akkor inkább azon legyünk, hogy az iskolai ügy és a javítóházak szaporítása minél nagyobb mérvben mozdittassék elé.

Mit kellene a bankoknak tenniök, ha minden hamis bankó felfedezése alkalmával újabb intézkedésekhez kellene nyulniok? pedig a bankóhamisítás épen ugy történik az erkölcsiség rovására, és a társadalom anyagi kárára, mint a szántsándékos gyujtogatás; de azért a bankok mégsem változtatják rendszeröket, és a bünösök kézrekerítését, és megfenyítését a rendörség és a törvényre bizzák. Fejtegethetnök még tovább is ezen tárgyat, de megvalljuk öszintén, hogy

örültünk volna, ha ennyit sem kell mondanunk : mert nem igen épületes dolog ám bizonyítani, hogy még magunk sem ismerjük magunkat. Annyit azonban talán sikerült bizonyítani, hogy a díjfelemelés nem válik épen előnyére a m. b. társulatnak, de még kevésbé az igazgatóságnak. Még sujtóbban hat az idézett körülmény, ha felhozzuk, hogy ezen díjfelemelés leginkább a viszonzbiztosítás könnyítésére történt, és így nem minden külbefolyás nélkül, a mi annál szomorubb, mivel az alárendeltség bélyegét viseli. Ez ugyan rejtélynek látszik, de ha a nyájas olvasó visszaemlékszik a viszonzbiztosításnak fent-elemeztük speculationalis oldalára, belátandja, hogy az igazgatóság elég gyarló volt, a hazai intézet nemes célját, legalább ideiglenesen is, külkivánalmaknak alárendelni. Nem tarthatunk-e már most attól, hogy a czéllal egyszersmind a részvényesek vagyona is Hollandiába fog horgonyozni? A külföldi társulatok némelyike azzal vádoltatott leginkább, hogy a biztosításnál nem voltak elég lelkiismeretesek, s csak azon

igyekeztek, hogy minél nagyobb legyen a biztosított érték, minthogy az ügynökök nem a valódi érték, hanem a befizetett díjak szerint kaptak osztalékot, és így nagyon keveset törődtek a kár esetében történt lehuzásokkal.

Ez sok esetben igaz vád, a minek orvoslása a biztosítás általános érdekében ohajtandó; de vajjon segített-e e bajon a m. b. társ. ? tudunkkal nem : mert daczára annak, hogy Osztrovszky ur röpiratában oly szépen és célirányosan értekezett a biztosítás alkalmával teendő vizsgálatokról, még is tudunk vagy 50 esetet, a hol a m. b. társ. által tetemes lehuzások történtek. Az igazgatóság ugyan azzal védi magát, hogy többet biztosítottak a valódi értéknél (mintha bizony a régi társaságok mást ürügynének); de a magyar b. társulattól mást vártunk volna ám: mert megmutatta a bajt, és megígérte, hogy orvosolni fogja; ezen elkoptatott ürügy által pedig nem felel meg ígérétének.

Az ügynököket nem lehet okozni, mert az ügynök az igazgatóság felügyelete alatt áll ;

ha tehát az ügynök belátáshiányból hibát követ el, azt az igazgatóságnak kell jóvátenni, s csak akkor felel meg a „directio“ névnek.

Ha az előleges becslést nem is lehet gyakorolni, legalább annyit lehet tenni, hogy oly ügynökök választassanak, a kik szembeszökő visszaéléseket észre vegyenek, vagy ha az sem történhetik, az igazgatóság ne fogadjon el oly kötvényeket, melyekben a visszaélés kézzel fogható, és akkor meglehet gátolni oly kártékonyan ható eseteket, mint minő volt a turpásztói szénabiztosítás, hol egy négyökrös szekér uj széna 30 mázsára becsületetett, és minden mázsa 2 ft 15 kr.-ig biztosítottatott.

Mind ezek lényeges dolgok, melyeket érintetlenül hagyni az ügy szentsége nem enged: sőt azt is meg kell említenünk, hogy a liquidációk mikénti történtét sem vizsgálja meg senki; mert 1859-ik évi január elsejeig még csak technikus revisor sem volt, holott eddigelé már 400,000 pftot. meghaladó óriási összeg fizettetett ki történt károkért.

Azt pedig csak nem kívánhatjuk az ügynöktől, hogy a percentuatiokat gyorsan feltudja számolni, és azonfelül még építőmester is legyen, hacsak esetlegesen valamely ügynökség ácsmester kezébe nem jutott.

Ezen utolsó körülmény nem annyira a közönség, mint a részvényesek érdekében említett meg; de az tökéletesen egyre megy, a mennyiben előttünk minden ember vagyona szent és sérthetlen, még a viszonzbiztosítás által szerzett gazdagság is.

IV.

A magy. biztosító társulat czimének jogosultsága

és az

„életbiztosítás.“

A megelőző fejezetekben lehetőleg bebizonyított a biztosításnak azon haszna, mely egyesek által, a házára háramlík, és így közvetítve minden biztosító társulat, mely egy országban a kimondott elvek szerint működik, kisebb nagyobb mértékben hazainak mondható; mert itt nem a személyi, de a tárgyi, illetőleg a termelési tényezők jöhetnek csak tekintetbe.

A déli vaspálya teszem, daczára annak, hogy francia tőzsérek birtokában van, a hazának

mégis hasznot hajt; mert a közlekedési könnyűség által előmozdítja a productiót, a mennyiben a termelő bővebb termés alkalmával nem kénytelenítették fogyasztás hiányában a már kész terményt haszonvehetlenségében szemlélni, és így látható, hogy minden nagy kereskedelmi vagy közlekedési vállalat közvetített szempontból tekintve hazai természetű, ha mindjárt a „hazai“ czim használatának jogosultságát nem is igazolhatná.

A „hazai“ czim csak ott igazolható, a hol az általánosság czélszerűségén kívül, még különös hazai érdekek is képviseltetnek, és a hol ezen különös érdekek az általánosságnak mit sem engednek.

Az „első m. b. társulat csak úgy igazolhatná „hazai“ czímének jogosultságát, ha valószínűsítaná azon reményeket, melyeket az ország iránta táplált; ha t. i. bebizonyítaná, miszerint ő a biztosítás szükségletének kielégítési nehézségeit, a nemesebb szándéku versenyzés által könnyíteni fogja a nélkül, hogy valamint a részvényesek,

ugy a nemzet érdekeit a külbefolyás tulszárnyalásának alárendelné.

Mi nem teszünk kifogást az ellen, hogy egyes részvények hazai kezekből a külföldre kerülendnek; mert ez a kereskedés törvényeinek kifolyása, és nem is szeretnők, hogy a magyar vállalat részvényei külpiacon tekintetbe nem jönnének; a mennyiben a részvények értékelése egyszersmind kezeség arra nézve, hogy a kérdéses vállalatnak sikeres jövője van: de van kifogásunk az ellen, hogy a fentérintett kezelés folytána magy. intézet függetlensége a külföldnek, vagy ennek bérenczei érdekének áldoztatik fel, és ily esetekben a hazai czim nem egyéb mint jogbitorlás.

Hazainak lehet-e oly intézetet nevezni, a mely eleinte csupa politikából némely kegyeletes engedményekre határozza magát, és később midőn alapját már megvetettnek hitte, mintegy összeesküdve a külintézetekkel, azoknak elveit osztja, árszabályait lenyomatja és sajátjául használja, a nélkül, hogy az üzlet káros volta, kényszeritené ezeu lépésre, és végre a keze-

lés, és viszonzbiztosításra nézve, az elemeztük rendszert követi?

Valóban sajnálatra méltónak lehetne bennünket tartani, ha csupa tulgyöngédségből hallgatva, önleg köszörülnek a tört, mely szívünknek szánatott.

Legyünk itt is nyiltak, és mondjuk ki azon véleményünket, hogy mindaddig, míg ez intézet vezetését néhány valódi hazafi át nem veszi, az intézetnek nincs jövője. Mi ezen véleményt korántsem mondanók ki, ha a segély oly távol volna, hogy lényeges áldozat nélkül nem lehetne elérni; de így, midőn még minden jóra vihető, midőn az intézet virágzása egy nyomatékos határozat által eszközölhető, valóságos áru-lás lenne a hallgatás.

Le az igazgatósággal, és annak sajtáságos rendszerével, és az intézet jövője meg van alapítva!

Mi az említett lényeges nemzetgazdászati érdekeken kívül, a „hazai“ czim igazolását abban is véltük feltalálni, hogy a hivatalnokok magyarok,

a kezelés magyar, a levelezés magyar, szóval a levegő a mit beszí és a mit a természet törvényei szerint áraszt, magyar legyen; mert csak így lehetne benne a nemzeti munkafelosztás egyik tényezőjét feltalálni; csak így látnók a valódi egyesülés szellemének működését, a mely bennünket egy egész testté alkotva, képesítene a versenytéren mint jelentékeny egész, nem pedig mint kipótló része egy másik testnek, hatást eszközölni.

Hisz az itt működő idegen társulatok a magyar hivatalnokok alkalmazása tekintetében aránylag sokkal többet tesznek, mint a magyar b. társulat, a mit — hogy többet ne említsünk — Hajnik Pál urnak alkalmazása is bizonyít.

A magyar hivatalnok fogalma alatt nem azt értjük, hogy ki miként imádja az Istent, miattunk lehet hitvallására nézve görög, catholicus, kalvinista, unitarius, zsidó, vagy hernhutter; mert mi a született előnyt nem helyezzük az egyéni érdem fölébe; de azt már igenis kérdezzük, hogy kiki miképen szereti hazáját, és mikép képviseli annak érdekeit?

Ezen jogos igény nem esik a seperatismus kártékony elvei alá, mert kivülről tekintve, üdvösnek látszik a családok szoros összeköttetése, de ezen kölcsönös viszony kivétel alá esik a családi belszervezetre nézve, és épen ezen körülmény g fen a nemzetek közti viszonyban is.

Nézzünk végig a magyar biztosító társulat hivatalnokain, és valóban inkább találjuk magunkat Babel falai alatt, mint egy tisztán magyar érdekeken alapuló nemzeti intézetben. Ha egy magyar hivatalnokot akarnak alkalmazni, az első feltétel az, hogy tudjon németül fogalmazni, míg a német hivatalnoktól nem követelik, hogy tudjon magyarul; pedig nagyon szükséges volna ám, mert különben megtörténhetik még, hogy ha ilyen magyarul nem tudó magyar hivatalnokot Kunhegyesre küldenek exmissióba, valami kóborló agarat hoz vissza hivatalos jelentés gyanánt.

Ezen rendetlen rend is az igazgatóságnak esik terhül; mert ha nem is elvileg de legalább gyakorlatilag kitűzte a német nyelvet kezelési nyelvül.

Egy tájékozásul felhozandó eset, állításunk

igazolására szolgál. Az igazgatóság egy kiküldetés alkalmával megbizta Fényes Elek urat, miszerint az aradi főügynökség meghagyása ügyében járna el, és Fényes ur e megbizást teljesítvén, a nevezett főügynököt csak azon feltétel alatt hagyta meg, hogy szerződésileg kötelezze magát a magyar levelezésre, a mely feltételt a kérdéses főügynök elis fogadta. És ki hinné azt, hogy ezen szerződésileg érvényesített feltétel gyakorlatilag nem valósított? pedig mégis úgy van. A vezénylő igazgató a létező szerződvény ezen pontját felbontotta, és a főügynököt német levelezésre birta.

Ennek okát vajjon azon körülményben keressük-e, hogy a vezénylő igazgató nem tud jól magyarul, vagy nem akar-e tudni? az első esetben képzettségi hiány, a másodikban pedig megbocsáthatlan nemzetellenies hibaként tekinthető.

Ha valahol szükséges, hogy a hivatalnok tudjon a nép nyelvén beszélni, úgy mindenesetre a biztosításnál szükséges, a hol az üzleti érdeken

kivül még erkölcsi szempontból is fel kell világosítani a népet; a közvetített felvilágosítás pedig kisebb nagyobb mértékben mindig hiányos, a mennyiben a biztosító és biztosítandó érdekein kívül, még a közvetítő relatív érdeke is vegyül a dologba.

Es ha netalán más ebbeli intézeteknél nélkülözhető is a magyar nyelv ismerete, a magyar biztosító társulatnál mulhatlan szükséges; mert itt a fogyasztó egyszersmind termelő is, mivel minden nagyobb biztosítandó részvényese is lehet a társulatnak, és így nemcsak a külső működésre, hanem a belső szervezetre, illetőleg a kezelésre nézve is érdekelve van: mint részvényestől pedig nem lehet kívánni, hogy a hivatalnok kedveért nyelvtanulásra adja magát — legalább jogosan nem.

Ezen említett körülményekhez járul még az is, hogy a magyar biztosító társulat lehető legrövidebb idő alatt életbiztosítási működését is megkezdi, és ha valamely biztosítási ág igényli a teendő üzlet tökéletes megismertetését, ugy

mindenesetre az életbiztosítás képezi ezen ágat ; mert daczára annak, hogy ezen neme a biztosításnak a legszentebb célokkal van összekötve, mégis a legnagyobb furfangosság eszközeül használtatik fel.

Ez ügyre vonatkozólag czélszerűnek tartjuk a „Pester Lloyd“ 1859-ik évi folyamának 40-ik számában megjelent, „Das Tontinenswesen, als Täuschung des Volkes dargestellt“ czimü cikknek, lényeges részét kivonatban idézni, melynek szakavatottságáról, az e téren tágismeretü író jártassága kezeskedik, minthogy az illető egyik triesti társulatnak itteni képviselője, és ebbeli gyakoroltsága félreismerhetlenül mutatkozik minden egyes nézetben.

A kérdéses cikkíró, midőn a francia „Tontinetársulatok“ (élet és vagyonsbiztosító) nyeglegességeit, és furfangosságait bonczolgatja, következőleg tér át a nálunk működő hasontermészetü társulatokra ;

„Ezen kevés, a francia „Tontinekre“ nézve tett észrevétel után, nem leend érdektelen a ki-

hozott eredményt más társulatokra is alkalmazni, hogy annál inkább tűnjék ki az újabb korban divatozó „nagy betűkkel” irt hirdetmények hitelessége.

„A „Tontinék” működéséhez hasonlítható az ujonnan alakult „Anker” című életbiztosító társulaté, a mely a birodalom fővárosát választá székhelyül. A társulat szervezete és feltételei, valamint a hozzá csatlakozandókra eső előnyök szám szerinti tételei, egy e célból készült program, vagy az ahhoz mellekelt rovatos kimutatóból magyarázhatók, a mely érdekes okmányok díjmentesen kaphatók a társulatnál. A nélkül, hogy a program azon részleteibe bocsátkoznánk, melyek nem a felhozandó eset kiegészítő részeit teszik, mi csak egyes esetet akarunk tárgyalni, megmutatandók mily arányban vannak a „tulélési egyesülésnek” valódi eredményei, az ígért „valószínű” eredményekhez.

A számítás nagyon egyszerű, ha azon forrásokat ismerjük, melyekből a végfelosztási alapít-

vány (Final-Repartitions-fond) foly, és ezen forrásokat az „Anker“ következőkben adja elő:

„A fizetésre határozott időpontban, a tulélő tagnak kifizettetik: **a.** a lefizetett betételek összege, **b.** az időközben összehalmozódott s fél-évenkint a tőkéhez csatolt csaknem 6% kamatokat, **c.** aránylagos rész azon tőkék és kamatokból, melyek részvényesek elhalálozása által a társulatra szállandottak, **d.** azon betételek s kamatok eredményének osztaléka, mely az igények érvényesítésére szabott határidőnek elmulasztásából a társulatnak esik osztályrészül. Az első három tétel képezi a később következő számítás illetékességét; a mi pedig a **d.** alatti tételt illeti, annak mértani igazságát a maga helyén kimutatjuk, hogy továbbá a számítás eredménye még inkább szilárdittassék, a halálozási esetek számítására Deparcieux tabellái használtatnak, a melyek nagyon is praktikusán vannak szerkesztve. A program szerint a betételek, és a fél-évenkint tőkésítendő kamatok majdnem 6% jutalékot biztosítanak, hogy tehát a számítást kellőleg meg-

tehessük, a tágértelmű „majdnem“ kifejezést olyformán kell értelmezni, mintha egész évi tőkésítésnél számtani határozottsággal 5.75⁰/₀-biztosítanának. Ezen határozott kamatosítással mennyiben felelnek meg az „Anker“ társulat fogalmának, az a „majdnem“ szócska magyarázatától függ. Egyébiránt mindenkinek megnyugtatóul szolgálhat, hogy a fentérintett kamatszabás nem igazságtalan, a mennyiben még eddigelé az életbiztosítás évkönyvei nem mutathatnak fel 5.75⁰/₀ óriási kamatot; sőt a mint a tapasztalás bizonyítja, az ily társulatok 4⁰/₀-nél többet még nem fizettek, de kevesebbet igen, és a ki csak egy kissé pillantott a jelenlegi pénzfolyam hévmérőjére, alig hiszszük, hogy 25 évre kezeskednék 5.75⁰/₀-nyi kamatlábért, még talán maga az „Anker“ sem.

Ezt előre bocsátva kitűnik, hogy ha egyes esetre 1000 két éves gyermeket veszünk, kikért évenként 100 pfrt betétellel járulunk a társulathoz, 25 egyesülési évnek leteltével következő alakzat jön szőnyegre:

Az egyesülés éve	Az évenkénti be- vétel összege	Az egyes bevételek értéke, a fizetésre határozott idő- pontban.
1 — —	100000 — —	404584.64
2 — —	97000 — —	371107.45
3 — —	94800 — —	342970.28
4 — —	93000 — —	318163.23
5 — —	91500 — —	296011.65
6 — —	90200 — —	275938.94
7 — —	89000 — —	257463.65
8 — —	88000 — —	240729.28
9 — —	87200 — —	225570.70
10 — —	86600 — —	211837.46
11 — —	86000 — —	198980.90
12 — —	85400 — —	186802.25
13 — —	84800 — —	175403.71
14 — —	84200 — —	164693.52
15 — —	83500 — —	154443.27
16 — —	82800 — —	144821.34
17 — —	82100 — —	135789.30
18 — —	81400 — —	127311.23
19 — —	80600 — —	119205.97
20 — —	79800 — —	111605.09
21 — —	79000 — —	104478.29
22 — —	78200 — —	97796.92
23 — —	77400 — —	91533.24
24 — —	76600 — —	85361.78
25 — —	75800 — —	80158.50
Öszlet — —	4923012.59	

Ezen harmadik rovatbeli összeg képezi az osztaléki alapítványt, az egyesülési évek lefolytával, és pedig azon fentemlitett három elemből, mely a. b. és c. alatt látható. Ezen összeg az egyesülési időt túlélő egyének között felosztandó, és mindegyikére 6564 frt esik kerekszámban. Ami a d. alatti jövedelmi forrást illeti igen kétes; mert nagyon is természetes, hogy valamely társulatnak tagja sokkal nagyobb figyelemmel kíséri az osztalék fizetésének napját, semhogy áldozattal szerzett igényjogosultságát érvényesíteni elmulasztaná. Ezenfelől pedig az ily jelentékenyebb eseményt, mint minő egy életbiztosítási liquidatio, nyilvánosan szoktak hirdetni, és így az „Anker“-tól is meglehet várni, hogy az eddig tanusított loyaltása, e tekintetben sem fog hiányozni, s hogy némely társulati tagnak netaláni hanyagságát nem fogja felhasználni öngyarápódási eszközül. Mert hogy a kérdéses d. alatti csiklandós tétel alatt csak az ily mulasztásból eredő jövedelem érthető, magából a programmból derül ki; minthogy az „Anker“-reli egyesü-

lésben nincsenek „membres dechus“-k, t. i. oly egyének, kik ha az évenként befizetendő betételek törlesztését elmulasztanák, a már befizetett összegeket elveszitenék ; ez által legfelebb csak megszűnek további tagok lenni. De feltéve, hogy ily rejtélyes esetek mégis előfordulnának, és ez által a társulatra csakugyan háramlanék valami haszon: ez korántsem lesz oly jelentény, hogy előre lehetne már kiszámítani mily hatással leend az osztalékra: sőt igenis valószínű, hogy ilyenü számadásoknál oly esetek is fordulnak elé, hogy a matematikai pontosággal kiszámított haszon helyett, előre nem látott ellentétek szoktak előfordulni, melyek épen annyiba, sőt gyakorta többbe is károsítják a társulatot, mint a mennyit a kérdéses jogvesztés által jövedelmeztetni vél. De hogy senkinek véleményét ne korlátoljuk, mindenki saját meggyőződése szerint vizsgálja ezen d. alatti pont horderejét, s nekünk csak még annyit szabadjon hozzátennünk, hogy nem igen nagy matematikai ismeretet árulna el az, a ki a kérdéses esetekből oly aránytalan nagy

összegeket vár, mint minőknek kellene következniök, hogy ha az ebbeli associatio ígéretei valósnának. Az „Anker“ társulat a viszonylagos részesülés esetére 9000 ftot ígér; az első három pontbeli tételek 6573 ft. osztalékot eredményeztek, a két összeg közti különbség tehát 3036 ft: sokszorozzuk már most ezen különbözőzési összeget 750-nel mint a felvett gyermekek $\frac{3}{4}$ részével és 2.276,000 eredményezünk, a mely összeg csaknem felét teszi, az első három tételből eredt összegnek, és majdnem egy harmadát az egész osztaléki alapítványnak. A valódi osztaléknak értéke tehát csak 6564 ft lenne, hogy ha még a kezelési költség tekintetbe nem jönne, a mely a jegyzett összeghez arányosittatik. Ezen költség mennyisége a programmban nincs meghatározva, és azért a hivataloköltség (szállások, írószerek és más irodai kiadások) hivatalnoki fizetés, ügynöki járulék sat. a jegyzett összegnek 5%-ét a legigazságosabban lehet számítani, főleg ha az igazgatói tanács járulékait is tekintetbe vesszük, noha feltesszük is, hogy a tanács az

egyesület javára némi áldozatkészséget is tanusít. A francia „Tontinek“-nél szintén 5°/_o-nyi kezelési költség az aláírás alkalmával egészben lefizetendő. Ha tehát az aláírt betételek a fentérintett számítás alapján 2500 ftot. tesz, az egész költség fedezésére esik 125 ft. Ehhez járul már most a 25 évre eső 5.75^o/_o-nyi kamat, és a költségdíj 506 fira megy. Ezen költséget levonva az osztalékból, marad 6058 ft. 9600 helyett. Ha most már számba vesszük, hogy az évenkénti 100 ftos betétel 5.75^o/_o kamat mellett 25-éven keresztül 5601-ig növi ki magát, 25 évi várakozás után, mely idő alatt a betett tőke előre nem látott esetlegességek folytán halálos betegségeket is szenvedhet, nem marad több 457 frtnál, s nem pedig 3493 ft, mint azt az „Anker“ igéri.

Ezen szakavatott kimutatás, melyben Rehák urnak ügyes kezét gyanítjuk, úgy hisszük, hogy eléggé bizonyítja mennyire igényli az életbiztosítás a biztosítandónak óvatosságát, és épen azért óhajtanók, hogy a fentidézett bajok a m. b. társulatnál mielőbb hárittatnának el.

V.

A biztosítási irodalom.

E munkácska előszavában említést tettünk arról, hogy az időszakai sajtó dicséretes buzgalommal karolta fel újabb időben a biztosítás ügyét, és épen azért reményünk lehet, hogy a sokoldalú tevékenység az elméleti téren, a gyakorlati működést is elésegitendi. Igaz, hogy a kérdéses helynél azt az észrevételt bátorkodtuk tenni, hogy sokan azok közül, kik ez ügygyel elméletileg foglalkoznak, gyakorta eltérnek az abjectivitástól, s kisebb nagyobb mértékben egyes személyi dolgokra viszik ügybeli értekezéseket, mi által

kétségessé teszik szándékuk tisztaságát; mennyiben a tiszta szándék ment az egyéni indulatosságtól és a személyes érdekeltségtől. Ezen állításunk igazolása mindenesetre érveket igényel, a miket mi birunk is, és a maga helyén alkalmazni fogjuk; de hogy a magunk fegyverével ne élhessenek ellenünk, ki kell jelnetenünk, hogy az e füzetben előforduló nevekkel foglalkozás, nem eshetik a fentidézett hibák alá, mivel ez csak okozat, és semmi esetre nem történik, ha más értekezések ezen kérdéses neveket nem tűzik ki oly rendszer lobogójául, a melyet az ügy érdekében meg kell rendíteni.

A szabad sajtó fogalma nem oda magyarázandó, hogy kiki szavakba önthesse epés indulatosságát, sem abban, hogy valaki gunyiratokban lövöldözhesse szét szellemi nyilait; hanem értelmezni kell a nyilvános vélemény korlátlan tolmácsolására, és a szabad versenyre, mely a szellemi téren ép oly szükséges, mint a kereskedelmi téren; mert a szabad verseny hiányában, az egyoldalú czéhrendszer itt szintén érvényesítte-

tik, és pedig a társadalom kárára. A nyilvános vélemény nem egyes osztályok szabadalma, és így e téren mindenki bir jogos szavazattal, a kit erkölcsi hiba, vagy képzettségi hiány ezen jognak gyakorlatától meg nem foszt. De valamint a nyilvános vélemény nem egyes emberek viszhangja, úgy egyes emberek csak akkor lehetnek a nyilvános vélemény tárgya, ha általuk a közügy is érintve van. Ha tehát valamely iró a közügyek szempontjából, egyes embereket vón észleleti tárgyul, eljárását csak az által igazolhatja, hogy az ügyet a személy fölibe helyezte, a miből aztán az következik, hogy az illető személy ügyet képviselvén, a nyilvános véleménynek van kitéve, s minthogy a nyilvános vélemény — a mint azt fen tárgyaltuk — közjogos természetü, meg nem ütközhetünk azon, ha egy némely közügygyel foglalkozó egyéniség különböző színekben tűnik fel: mert egy ügynek lehetnek különbféle oldalai, és így az azt képviselő egyéniség szintén különbféle észleletek alá esik.

III.-ik Napoleon mint magánember talán annyi zajt sem ütne, mint egy szinigazgató bukása;

de mint francia császár minden esetre oly szerepet játszik, a mely egy középszerű journalistának is szabadságot ad cselekedeteit véleményezni, és sokszor ellenkezőjét modani annak, a mit az obligált „Moniteur“ állit; mert itt nem Napoleon magánügyéről van szó, hanem a francia politikáról amihez minden honpolgárnak annyiban van joga, a mennyiben tagját képezi az államnak, ha mindjárt nemis kerekét az azt irányozó mozdonynak.

Mindezt csak azért hoztuk fel, hogy senki azon meg ne ütközzék, hogy mi a közügy érdekében oly véleményeket nyilvánítottunk, melyek látszólag egyes személyekre neheztelnek; mert a mondottakból kiderül, hogy az állítások csak annyiban illetik a kérdéses egyéneket, a mennyiben bennök öszpontosul egy közügy ama hátránya, mely ellen sikra szállani feltett szándékunk. Ha az illetők egész odaengedő érzékenységgel, és hallgató szerénységgel tűrik, hogy fejökre illeszszék a dicsőség koronáját, miért ne tőrnek azt is, ha felvilágosítják, miszerint ezen diszitmény terhe sokszor veszélyes is, a mennyiben igen nehéz

kötelességek teljesítésével jár? aztán végtére mint képviselői egy közügynek, nem lehetnek oly szűkkeblűek, hogy a tárgy megvitatása magánszemélyeket sérthesse; mert ha barátjai azon ügynek, melyet képviselnek, nem lehetnek ellenei azoknak, a kik ezen ügy gyarapodásának érdekében működnek, mivel a közügy előmozdításával nemcsak mint annak teherhordói, de mint magánemberek is nyernek. Nem követelünk tehát tulságot a napi sajtótól, ha a közügy érdekében felkérjük, hogy a biztosítás ügyében megjelenő dolgokra kiterjesztő figyelmét, leginkább arra irányozza, hogy miről, s nem pedig kiről irnak: továbbá ne tagadja meg hasábjait, mihe-lyest ellenkezőjét állítják annak, a mi e tekintetben már mondatott; mert csak az eszmecsere eszközölheti a homályos tárgyak tisztábbahozatalát. Az ily elméleti eszmecsere folytán, feltárul a közönség előtt némely eljárás titokszerűsége, s csakis ezáltal lehetséges aztán némely álnézet mibenlétét felderíteni: mert az által, hogy a czáfoló ellenfelének állitmányait megakarja rendi-

teni, ebbeli saját eljárásának kezelési módját is napfényre hozza, és így a közönség a két ut között a középutat választhatja.

Néhány példa tájékozásul szolgálhat.

A magyar társulat keletkeztekor az ez érdemben megjelent értekezések leginkább azzal igazolták a társulat „hazai” czimének jogosultságát, hogy némely kedvező ujitások által a többi társulatot is díjleszállításra kényszerítendi, és így mindenesetre megis érdemli, hogy a hazafiság kegyeletében részesüljön; a menyiben szerintünk is a teremendő verseny volt ama főök, mely az intézetet fölkaroltatta.

Ezen ujitások egyike volt a jégkárbiztosítás melynél eltértek a régi társulatok ama szokásától, hogy $\frac{1}{12}$ résznél kevesebbet nem térítettek meg. Ez mindenesetre kedvezmény, mert sokszor $\frac{1}{18}$ rész kár is lényeges összeget tesz, főleg az alföldi jelentékeny buzatábláknál.

Halljuk most már mit mond erre az ellenfél!

Rehák a fentcizimezett röpiratában ezen ujitást oda magyarázza, hogy minekutána oly jég-

károknál, a melyek a termésnek csak $\frac{1}{12}$ részét, vagy még kevesebbet tesznek, a kár mennyiségének kitudása végtelen nehéz; továbbá ha hozzá vesszük még azt is, hogy a kipuhatóló költségek is a fizetendő $\frac{1}{12}$ résznyi kárpótlásból vonatnak le, ama tizenkettedrész, melyen annyira lovagolnak, alig lesz érdemes arra, hogy ujitásnak nevezzék.“

Azt a körülményt is kedvező ujitáskint tekinték, hogy a m. b. társulat jégkároknál csak a valóságosan tett költségeket számítja fel, és így ismét eltér a régi társulatok azon szokásától, mely szerint a megtérítendő összegnek $\frac{1}{5}$ része, költség fejében levonatik.

Erre meg az ellenfél következőleg nyilatkozik: „Az új intézet nagyobb részben gazdag birtokosokkal van összeköttetésben, és így igen természetes, hogy a feltételeket oly módon kell megalapítania, hogy némi kedvezményekben részesüljenek, a mely kedvezmények a biztosító összeg mennyiségében kárpótoltatnak: de vajjon mily haszna van ezen ujitásból a szegény földmivelőnek? ugy látszik, hogy semmi; mert sok-

szor a vizsgálati és becslési költségek, az egész kárt felülmulják, és azért a földmivelő az összeg $\frac{1}{5}$ részének levonásával már csak azért is örömet élégszik meg, mivel még $\frac{4}{5}$ rész készpénzben fizettetik ki.

Ha az olvasó most már a két állítást egybe hasonlitja, mindenesetre nálunk nélkül is kitalálja, hogy kinek kinek mennyiben van igazsága. De gyerünk tovább. A „Pester Lloyd“ midőn a több ízben nevezett R.-féle röpirat ellen irt, felhozta azon körülményt hogy az eddig Magyarorszában működött idegen társulatok aránylag nem bírtak annyi tért foglalni, mint a francia biztosító társulatok, és azon körülmény, hogy nevezett társulatok némi díjkezdvezményt kezdtek engedni, szintén a magyar b. társulat concurrentiájának köszönhető.

Erre Rehák ur meg imigy felel: „Ha a Lloyd-publicistának kicsinynek látszik ama tért, melyet az eddig Magyarorszában létezett társulatok a biztosítás ügyében foglaltak, szíveskedjék az okot azon körülménynek tulajdonítani, hogy akkor midőn azon társulatok megkezdék működésüket, a biztosítási működés itt még terra

incognita volt; továbbá hogy akkorában a biztosító társulatoknak itt nem nyújtattak azon végrehajtó erővel bíró segédkezek, melyek a francia társulatoknak már régóta rendelkezésükre állanak; azt pedig csak nem tagadja, hogy a biztosítás keletkezésekor, sőt talán később is, az e tárgyra vonatkozó törvényes rendszabályok nélkülözhetlenek. Nem kedvező viszonyok között, a növény megóvása sokkal nagyobb érdemet szerez a kertésznek, mint amannak felnevelése ott, a hol minden kellék szolgálatára áll. A szerző úgy látszik egészen megfelelkezik azon óriási különbségről, mely Magyarország építkezési természete, és a nyugati országoké között van. Mig Nyugat-Europában földmivelőklakta helységek terjedelemre nézve a közepszerűséget tul nem haladják, hanem annál sűrűbben találhatók; mig továbbá egyes gazdaszati majorok nem nagy számban fordulnak elé, és azok a melyek előfordulnak is, nem esnek távol a népesebb helységek-től: addig Magyarországbn szélsőségekre akadunk. Egyes majorok, vagy puszták, mért-

földnyi távolságra feküsznek nagy számban a faluk vagy városoktól; míg más részről nagy kiterjedésű szalma, vagy nádfedelű házakból álló falvak szintén óriási távolságra vannak egymástól. És kivonhatja kétségbe az említett körülmények kártékonyágát a biztosításra nézve? úgy hiszem senki. Ez oka annak, hogy a kérdéses társulatok nem hódíthatták meg a biztosítási tért rohammal; az oka annak, hogy a magyarországi biztosítások mennyisége csak $\frac{1}{4}$ részét tette a francia biztosításoknak; de mindamelllett be kell vallani, hogy a régibb társulatoknak mégis van érdemök a biztosítási eszmének Magyarországon lett terjesztésében. A mi pedig azon pontot illeti, hogy a magyar társulat a régieket felébresztette apathiájukból, és hathatós versenyre bírta azokat, alaptalannak látszik, hogy egy új társulat, üzletökben már meggyökeresedett társulatoknak versenyzési emeltyűül szolgálhat, holott kétséget sem szenved, hogy jelentékeny pénzüsszeggel ellátott, és üzletökben megszilárdult társulatok inkább állhatják ki az új versenytárs befolyását, mint megfordítva.“

Itt ismét bebizonyul az, hogy az eszmecsere mennyire szükséges egy közügy megismertetésére; mert a fentidézttük példákból világosan kitűnik, hogy némely elméleti értekezés tulbuzgóságában még az igazságos méltánylásról is megfeledkezik, míg más részről némely czáfolat nemes tüzében a rendes logikától is eltér.

Mi nem akarjuk elvitázni a régibb társulatok érdekeit abiztosítási ügyben; de ám azt sem akarjuk kétségbe vonni, hogy a kérdéses társulatok ezt nem annyira emberbaráti szempontból, mint inkább a nyert jutalomért tették, és ezen nyert jutalom megdönti a felhozott nehezítő körülményeket, valamint megdönti azon saját magunkból (?) eredő hitet, mintha Magyarországon az olcsó biztosítás, a sok család és gyujtogatás miatt nem lenne eszközölhető.

Rehák ur abban is nagyot téved, hogy egy új intézetnek nem tulajdonit annyi erőt, hogy üzletökben már megszilárdult intézetekkel versenyezessen, hanem szerinte a régi intézetek

birnak csak azon hatalmas rugóval, hogy az új versenytársat díjleszállításra, vagy más concurrenctionalis intézményre birják.

Valóban, ha alkalmunk nem volna Rehák urnak szakavatottságába némi hitelt helyezni, alig ha ezen állításával nem koczkáztatja az irántai jó véleményt; de így legfeljebb is csak oda kell értelmezni ezen nemzetgazdasági baklövést, miszerint R. ur elragadtatta magát a nemes tüztől. A concurrentia tényezői nem az üzlet keletkezésének időpontjától veszik eredetüket, hanem a termelésnek mikénti történtéről, és így egy egészen új kereskedő, a ki áruát a termőforrástól kapja, sokkal olcsóbban árulhat, mint némely a boltban megöszült kereskedő, a ki a régi slendriánnak hódolva, áruát 3-ik kézből kapja.

Egy fiatal gazda sokszor már csak azért is birhatja versenyre, a gazdálkodásban már megszilárdult vagyonosb birtokost, mivel amaz termelői eszközök hiányában terményét olcsóbban kényszerítették oda adni, mint emez; de azért

ne gondoljuk ám, hogy a fiatal gazdász vagy kereskedő tönkre jut: mert a gyors forgalom az áresökkentésből eredő hiányt busáson pótolja.

A magyar biztosító társulat fiatalsága daczára is büszkén szállhatott volna a versenytérre, ha az igazgatóság jónak nem látja a többi társulatokkal kezet fogva, ezeknek dijszabásait használni, és így a fogyasztók érdekeivel, egyszersmind az intézet nemesebb irányát háttérbe szorítani.

Igy igen természetes, hogy nem birhat versenyzői erővel; de nem azért mivel új, hanem azért, mivel a régiekkeli csatlakozása által, szintén régivé vált, és üdvös ujitásait áldozatul dobta oda.

Végre szabadjon még csak egy példával szolgálni, s a tisztelt olvasó önleg fog meggyőződni, hogy mennyire üdvös a szabad sajtó jogainak gyakorolhatása, ha közügy forog kérdésben.

Osztrovszky ur, a biztosítási ügyre vonatkozó munkájában elősorolja mindazon kedvezményeket, melyek a magyar biztosító társulat

sikeréről már eleve kezeskednek. Ezen elősorolás mindenesetre élénk viszhangra talált minden magyar keblében, habár a jóslások aranykora már rég romba dőlt. No de ez mind csak hagyján; mert az ember örömet hiszi azt, a mit ohajt, hanem hogy ezen mutatkozó kedvezményt egyes személyekre is alkalmazta, az kissé furcsán hangzik. „Midőn ama gyászos emlékü vihar — így szól a kérdéses hely — hazánkon átkavargott, pusztító hatalmával lesodorva a magyart az egyetlen térről, melyen századok óta hazája fentartásán és emelkedésén közreműködni megszokott, azon általános zsibbadtságba merült fajunk, melyet egy jobb jövő iránti kétségbeesés szokott szülni. S azon kevesek sorában, kiknek kebléből a hazafiui tettvágy tüzét nem vala képes kioltani a csüggedés fagyos keze — (mintha bizony alispánságot, vagy más sirbaszállt szabadalmat vesztett volna az illető) állott egy ifju ember is elvonultan szerényen, nem ismerve senki által (csakhoggy bevallotta); — de mikint ama kevesek, ő is legalább egy talpalatnyi földet keresve,

hol tettvágynak némi tért lelhessen. S miután emlékezetével végig menve a multakon, (?) s mérlegelve a jelent, meggyőződött volna : hogy a magyarnak az európai nemzetcsaládban csakugy lehet fenmaradása, ha az idő kívánalmaihoz alkalmazkodva, azon cselekvési mezőre lép, melyen más népek már századok óta haladnak szemébe tünt ama roppant tér, mely honunkban a vállalkozói szellem hiánya miatt még meddön hever, vagy épen — a mi leverőbb — idegeneknek szolgál nyeresztkedési forrásul; s elszomrodva számlálgatá amaz óriási öszveget, melyek többi között, a honunkban működő öt rendbeli biztosító intézet utján mind megannyi csatornákon kifolynak, a nélkül : hogy legalább a biztosítás eszméjének közelterjedése által nyerne a nemzet némi erkölesi kárpótlást; és elgondolta mennyi pénz maradhatna itt hon! és mily áldást árasztana, ha a hazában egy nagyobbyszerű biztosító intézet léteznék. S e gondolat határozottá vált lelkében. S ama férfiu kinek elméjében legelőbb fogamzott meg a szikra, s ki nélkül aligha

lett volna, legalább egyhamar Magyarországon ily nagyszerű biztosító intézet: L é v a i Henrik ur, a társaság vezénylő igazgatója. Én pedig közvetlen ismerve Lévai ur szakképzettségét, bátran állithatom, hogy nem tudok kivüle Magyarországon (??!) ez idő szerint egyetlen embert, ki mindazon kellékekkel birna, melyek egy magyar biztosító társaság vezényletéhez mulhatlanul megkivántatnak.“

Eltérve attól, hogy azon nézet, mintha a magyar biztosító társulat csak azért keletkezett volna, mivel Lévai ur irigyelte az idegenektől a nyeresényt; eltérve attól, hogy a mint már azt elemeztük, egy országnak jóléte nem a viszontermelés nélküli pénzhalmazokban rejlik, és végre eltérve attól, hogy Lévai ur volt volna a m. b. társulatnak teremtője: meg nem foghatjuk, hogy még azon esetre is, ha a m. b. társulat csakugyan az egész haza boldogságának csiráját magában rejti, hogyan lehet egy eddigelé ismeretlen egyéniségre a közügy rovására annyi dicseretét rá halmazni, hogy az illető a szokatlan

teher alatt majdnem összerogy? — Várt volna Osztrovszky úr, míg az általa felfedezett szép tulajdonságok véleményét igazolják, s vajjon nem lidércztermészetűek-e, a melyek játszi színben tűnnek elé ugyan, de a melyek végtére is tév-útra vezetik a hiszékenyt. Nem nyújtott-e Osztrovszky ur alkalmat ezen feltétlen dicsérete által, hogy a magyar közönség hivékenységében vaktában rohanjon L. urnak, és ne csak a biztosítást, de egyszersmind összes vagyonának kezelését is bízza reá? és vajjon nem érzé-e Osztrovszky ur azon felelőség ónsulyát, mely ezen magasztalásszülte következményekből eredhet?

Nem szándékunk gyanusításokkal élni, de mindaz a mit e munkácska folyamában a m. b. társulat kezelésére vonatkozólag okadatolva felhoztunk, velünk azt gyanittatja, hogy érdemes hazánkfia máris belátja, miszerint itéletének kimondása kissé elvult hamarkodva; mert e hazának oly sok jeles embere van, hogy elfogultságnak látszik ama állítás, miszerint csak Lévaj H. ur volna képes a m. b. társulat vezetésére.

Csoda-e aztán ha Rehák ur csipős gunnyal tudatja a német közönséggel, mily könnyü nálunk a nagyság magas polczára vergődni? „Ilyen férfiakat is követ az ország — mondja R. — ilyenekhez is van bizalma.“

Ezen csipős észrevétel magában elkeseríti ama édes érzületet, melytől dagadozott Lévai ur keble, midőn az idézett magasztalást olvasta: de hiában ez az eszmecsere rendes folyama, és a közügyek vezetésének szüleménye, ha t. i. úgy vezetjük, hogy elleneink oly fegyvert használhatnak ellenünk, melyek a nemmoralis eszközök véderejét legyőzhetik.

Ezen surlódások mindaddig míg csak a személyt érdeklik, nem birnak kártékony horderővel; de mihelyest a személylyel az ügyet is sértik, akkor kötelessége a sajtónak a leplet félre vonni, és a bajokat orvoslás végett közszemlének kitenni, nehogy a tespedés a veszélyt még siettesse.

DEBALLAGI MÓR.

PEST, 1859.

MÜLLER EMIL KÖNYVNYOMDÁJA

Dorottya-utca 12 sz.

Ára 30 uj kr. vagy 18 kr. pp.

